

สัญญาเลขที่ RDG 48 S0006

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการ “การจัดการฟื้นฟูอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากพืชโบราณข้าว
อย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านปากพู่
ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา”
โดย

นางสาววิไลวรรณ	ฟองชัย
นางสาวจิระพร	นิ่มณี
นางบุญสม	มีเกิด
นางสุดา	คมกล้า
นางจรรยา	อัครักษ์
นายกฤษณะ	เพชรวงศ์
นายบุญสูง	หย่องกิม
นายปริญญา	ประกอบแสง
นางสาวอมรรัตน์	การุณ
นางสาวชิตพรพร	ต้นสกุล
นางสาวชุติมา	ทิ้งบริรักษ์
นางสาวดวงกมล	เฉียมอาจ
นางสาวดลฤดี	เฉียมอาจ
นางสาวณกามาศ	สมศักดิ์
นางสาวธารทิพย์	รัตนพันธ์

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค
30 เมษายน 2549

คำนำ

โครงการ การจัดการฟื้นฟูอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากพืชโบราณอย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านปากพู่ ตำบลเหมาะ อำเภอกะปง จังหวัดพังงา ดำเนินงานโดยกระบวนการพัฒนาคณาการทำงานเป็นทีม ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โรงเรียนเป็นหลักทางวิชาการ ให้นักเรียนได้สืบค้นข้อมูล คุณค่า ประโยชน์จากส่วนต่างๆของพืชโบราณ และเกิดกระบวนการถ่ายทอดความรู้สู่กัน นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เข้าสู่หมวดวิชาต่างๆในชั้นเรียนขยายผลประสบการณ์ให้ชุมชนได้พัฒนาตนเองและสร้างสังคมหนุนเสริมการเรียนรู้ การฟื้นฟูระบบนิเวศให้เกิดป่าโบราณอย่างทั่วถึง การนำสิ่งที่ได้ประสบ พบ เห็น สังเกต ศึกษา วิจัย วิเคราะห์ วิจักษ์ สรุปมาเป็นปัจจัยเปรียบเทียบ ชีวิตของพืชต้นหนึ่ง กับสิ่งรอบตัว กับการเป็นผู้ให้ของพืช ที่ยังประโยชน์ ยังความสุข ความสดชื่น เบิกบานแก่สรรพชีวิต มาเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้ให้ของตน และหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อสังคม และผืนแผ่นดินที่ตนอยู่อาศัย ตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนตระหนักในการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชที่หายากในท้องถิ่น ที่กำลังจะสูญพันธุ์ให้อยู่อย่างยั่งยืน และคิดหาวิธีการปรับปรุง พัฒนาและกำหนดมาตรการการใช้ประโยชน์จากโบราณให้สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติที่ลดน้อยถอยลง

วิไลวรรณ พงษ์ชัยและคณะ

30 เมษายน 2549

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	1-4
กระบวนการวิจัย	5-25
การบริหารจัดการโครงการวิจัย	26-27
ผลการดำเนินงาน	
- บริบทชุมชน	28-36
- วิจัยพืชในร่มข้าว	37-45
- สรุปผลการดำเนินงานช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2	46-48
ภาคผนวก	
- เอกสารอ้างอิง	
- ขั้นตอนการดำเนินงาน	
- ภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย	
- บทความใบร่มข้าว	

บทนำ

โครงการ “การจัดการฟื้นฟูอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากพืชโบราณอย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านปากพู่ ตำบลหะมา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา”

ความเป็นมาและสภาพทั่วไป

ชุมชนบ้านปากพู่ ตำบลหะมา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา เป็นชุมชนที่มีหุบเขาล้อมรอบ เป็นอำเภอเดียวที่ไม่มีพื้นที่ติดทะเล เป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่เป็นภูเขา ป่าดิบชื้น มีประวัติความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน ประวัติศาสตร์ กว่า 100 ปี มีชาวจีนอพยพมาอาศัยทำเหมืองแร่เป็นจำนวนมาก เมื่อแร่หมดไปและราคาตกต่ำ ชาวบ้านก็หันมาประกอบอาชีพการเกษตร สภาพพื้นดินมีความชุ่มชื้นตลอดทั้งปี ฝนตกชุกตลอด 8 เดือน ส่วนอีก 4 เดือนฝนตกเล็กน้อย เหมาะสำหรับการปลูกยางพารา สวนผลไม้ สวนปาล์มน้ำมัน ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ ประชากรนับถือศาสนาพุทธ ความสัมพันธ์แต่ละบ้านเป็นไปอย่างอันดีมิตร เนื่องจากพื้นเพบรรพบุรุษเป็นคนจีน ชุมชนมีการรวมกลุ่มบริหารจัดการเพื่อสร้างประโยชน์ร่วมกันในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้านทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ออกจำหน่ายเป็นอาชีพเสริม

ครูวิไลวรรณ ฟองชัย ครูสอนวิชาวิทยาศาสตร์ โรงเรียนกะปงพิทยาคม ร่วมกับนักเรียนชั้น ม.ปลาย ได้ร่วมกันทำการศึกษาวิจัยเบื้องต้นในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เกี่ยวกับ “พืชโบราณข้าว” ตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 ในรูปแบบสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โรงเรียนที่มีสภาพเอื้อต่อการจัดทำสวนพฤกษศาสตร์ เนื่องจากพื้นที่อยู่ติดแนวเขา กะปง มีต้นไม้ขึ้นตามธรรมชาติและนำพันธุ์ไม้ชนิดอื่นมาปลูกเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะพันธุ์ไม้โบราณข้าว จนได้รับการพิจารณาจากกรมส่งเสริมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้โรงเรียนกะปงพิทยาคมเป็นศูนย์สิ่งแวดล้อม จังหวัดพังงาและ ผ่านการประเมินจากคณะกรรมการโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้รับพระราชทานป้ายสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2546

การศึกษาวิจัยเบื้องต้นพืชโบราณข้าวตั้งแต่ปี 2545 พบว่า โบราณข้าวเป็นพืชพื้นเมืองที่มีในจังหวัดพังงาและในบางจังหวัดของภาคใต้ เป็นไม้ต้น ชอบขึ้นตามป่าดิบร้อนขึ้นเชิงเขาหุบเขาลักษณะของลำต้น อยู่เหนือดิน ผิวเรียบและขรุขระเล็กน้อย ต้นอ่อนมีสีเขียวเข้ม ต้นแก่สีน้ำตาลเข้ม ไม่มียาง ใบเลี้ยงคู่ รูปวงรี ลักษณะใบ เรียวรูปหอก ใบติดกันกับกิ่งเป็นวงรอบขึ้นๆ มีความทนทานต่อความชื้นเหมาะสำหรับทำหมวก ผลกลมสดสีเขียวเข้ม แดงอมม่วง เหลือง ส้ม ผลแก่สีน้ำตาลเข้ม เป็นพันธุ์ไม้ที่ดองอาศัยระบบนิเวศไม้อื่นๆ ทั่วไป เป็นรุ่มเงา มีการเจริญเติบโตช้า ขยายพันธุ์ยาก มีอายุประมาณ 7-10 ปี จึงจะสามารถตัดไปใช้ประโยชน์ได้ สถานการณ์การใช้ประโยชน์จากพืชโบราณข้าว มีจำนวนมากขึ้นในรูปแบบของการทำผลิตภัณฑ์

จากพืชใบร่มข้าวเป็นหมวกออกจำหน่ายซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์โอท็อประดับประเทศ จึงส่งผลกระทบต่อปริมาณที่ลดลงอย่างรวดเร็ว

กลุ่มพฤกษศาสตร์ โดยมีนักเรียนและครู ร่วมกันหาทางออกในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรที่มีค่าในท้องถิ่นกับกลุ่มแม่บ้านปากพู้ที่ทำผลิตภัณฑ์พืชใบร่มข้าว ผ่านกระบวนการเรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองและชุมชนสนใจ เพื่อศึกษาคุณค่าวิธีการใช้ประโยชน์ การขยายพันธุ์ การเจริญเติบโต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตลอดจนสามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาสนับสนุนการดูแลรักษาระบบนิเวศพืชใบร่มข้าว ตลอดจนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและยั่งยืนได้

การประชุมหารือพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนและการสร้างแหล่งเรียนรู้ให้กับเยาวชนทั่วไป ได้ทดลองปฏิบัติเรียนรู้ท้องถิ่น สำนักงานกลุ่มแม่บ้านปากพู้ ทำการผลิตผลิตภัณฑ์หมวกใบร่มข้าว ดำเนินการระดมทุนลักษณะของการถือหุ้น แบ่งกลุ่มละ 10 คน ผลัดเปลี่ยนกันมาทำงานกลุ่มละ 1 สัปดาห์ มีกิจกรรมศึกษาดูงานของนักเรียนและคนทั่วไป จนในที่สุดชุมชนได้พัฒนาจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านและศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยขึ้นอย่างถาวร

ด้วยศักยภาพของชุมชนที่กล่าวมาเบื้องต้น ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ต้องการฟื้นฟูพืชใบร่มข้าวที่เกือบสูญพันธุ์ ชุมชนและเยาวชนโรงเรียน โรงเรียนกะปงพิทยาคม กลุ่มแม่บ้านปากพู้ เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์พืชใบร่มข้าว มากขึ้น จากที่เคยเข้าไปถากถางเพื่อเอาพื้นที่ปลูกพืชชนิดอื่น เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน หรือเข้าไปตัดจากป่าเพื่อนำมาทำผลิตภัณฑ์ ก็ได้ร่วมกันปลูกทดแทนให้เพิ่มขึ้นทุกปี การอนุรักษ์ฟื้นฟูใบร่มข้าว ผ่านการสำรวจศึกษาข้อมูลด้านต่างๆ เช่น ด้านชีววิทยา การใช้ประโยชน์ ความสัมพันธ์ระบบนิเวศวิทยา สภาพทางกายภาพชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ธรรมชาติของพันธุ์ไม้ในท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คิดหาทางปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน

ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรที่มีคุณค่าในชุมชน ให้มีประสิทธิภาพและได้รับประโยชน์สูงสุด การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นเรื่องสำคัญยิ่งอีกทั้งกระบวนการ การจัดการควรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช การขยายพันธุ์โดยวิธีอื่น จึงจำเป็นต้องยิ่งที่เติมความเข้มข้นในการศึกษารูปแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ การดำเนินการฟื้นฟูใบร่มข้าว ซึ่งเป็นพืชที่หายากในชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชน เยาวชนในสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้การจัดการฟื้นฟูและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ใบร่มข้าวอยู่ยั่งยืนสืบไป

คำถามวิจัย

รูปแบบการจัดการฟื้นฟูและอนุรักษ์พืชโบราณอย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับชุมชน บ้านปากพุด ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา เป็น อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและสร้างกระบวนการเรียนรู้ ความเป็นมาเศรษฐกิจชุมชนวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับด้านชีววิทยา ระบบนิเวศวิทยา สรรพสิ่งล้วนเกี่ยวพันความสัมพันธ์ ระหว่างพืชและสัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประโยชน์และโทษที่ได้รับ
3. เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการฟื้นฟูและการอนุรักษ์พืชโบราณอย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้านปากพุด

พื้นที่ศึกษา

1. สวนสาธารณะหมู่บ้านปากพุด หมู่ 3 ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา
2. โรงเรียนกะปงพิทยาคม ตำบลเหมาะ อำเภอกะปง จังหวัดพังงา

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

1. เวทีพูดคุยเตรียมความพร้อม
2. จัดเวทีสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่
3. จัดเวทีวางแผนการดำเนินงานเก็บข้อมูลชุมชน
4. เก็บข้อมูลบริบทชุมชนโดยใช้วิธีการพูดคุยสอบถามผู้รู้ คั่นคว้าจากเอกสารและแบบสอบถาม
5. จัดเวทีสรุปวิเคราะห์/ตรวจสอบข้อมูลพื้นฐานร่วมกัน
6. ศึกษาสำรวจแหล่งที่อยู่และระบบนิเวศของพืชโบราณ
7. เก็บข้อมูลรายละเอียดลักษณะของพืชโบราณในพื้นที่ตามธรรมชาติ
8. อบรมเชิงปฏิบัติการเก็บเกี่ยวพันธุ์กรรมพืช
9. จัดเวทีแลกเปลี่ยนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจชุมชนในทางบวกและทางลบ
10. เก็บข้อมูลรายละเอียดการเจริญเติบโตทุกกรอบเดือน (ระยะ 6 เดือน)
11. จัดทำรายงานความก้าวหน้า

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนมีแหล่งฟื้นฟูต้นโบราณ
2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับด้านชีววิทยา ระบบนิเวศวิทยา สรรพสิ่งล้วนเกี่ยวพัน ความสัมพันธ์ ระหว่างพืชและสัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประโยชน์ และโทษที่ได้รับ

3. 'ได้วิธีการ/แนวทางในการจัดกิจกรรมฟื้นฟูต้นไทร้มข้าว ซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจในท้องถิ่น อย่างพอเพียง
4. 'ได้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและมาตรฐานการจัดการฟื้นฟูต้นไทร้มข้าวที่เหมาะสมกับท้องถิ่น
5. 'ได้รูปแบบการฟื้นฟู การศึกษาวงจรชีวิตของพืชที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านปากพู่และสถานศึกษา อำเภอกะปง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
6. ชุมชนและเยาวชนในสถานศึกษาเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช
7. เกิดกลไกการมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับชุมชน

กระบวนการวิจัย

กิจกรรมที่ 1 : เวทีพูดคุยเตรียมความพร้อม

- วัตถุประสงค์
1. เพื่อแนะนำทีมงานวิจัย ที่ปรึกษาและผู้สนับสนุนทุนในการดำเนินการวิจัย
 2. เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างทีมนักวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. หัวหน้าโครงการทำหนังสือเวียนแจ้งทีมนักวิจัยเพื่อเข้าร่วมประชุม
2. เตรียมสถานที่
3. เตรียมหัวข้อการประชุม
4. ประสานงาน
5. เตรียมอาหาร เครื่องดื่ม เอกสาร เครื่องเขียน และพานะ
6. จัดประชุมตามกำหนด

ผลการดำเนินงาน

มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 20 คน ทีมวิจัยและผู้สนใจ ณ ห้องโสตทัศนศึกษา โรงเรียนกะปงพิทยาคม เป็นเวทีพูดคุยเตรียมความพร้อม วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2548 เวลา 09.00 น – 12.00น. ดังนี้

1. หัวหน้าโครงการชี้แจงถึงเรื่องงานวิจัยท้องถิ่นและทีมงานไปเปิดบัญชีธนาคารกรุงไทย สาขา ตะกั่วป่า โดยมีนางสาววิไลวรรณ ฟองชัย หัวหน้าโครงการ นางบุญสม มีเกิด ผู้ช่วยนักวิจัยและนางสุตา คมกล้า ผู้ช่วยนักวิจัย เป็นผู้เปิดบัญชี
2. ให้แนะนำตัวทีละคน
3. ชี้แจงให้ทีมวิจัยและที่ปรึกษาเข้าใจความเป็นมาของงานวิจัยตลอดจนผู้ให้การสนับสนุน
4. ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการวิจัยฯ
5. กำหนดบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ
6. นัดหมายการประชุมครั้งต่อไป

สรุปผลการประชุม

หัวหน้าโครงการชี้แจงการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ว่าได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค และมีศูนย์ประสานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพังงา ตั้งอยู่ที่อำเภอกระบุรีคอยเป็นพี่เลี้ยงช่วยเหลือแนะนำในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

กลุ่มแม่บ้าน นางบุญสม มีเกิด ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแหล่งที่อยู่ของพืชไบรอมข้าวและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไบรอมข้าวที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์แต่ก็ไม่เข้าใจว่าการวิจัยเป็นอย่างไรแบบไหน เท่าที่สังเกตมาต้นไบรอมข้าวมีการเจริญเติบโตช้า

กลุ่มนักเรียน นายกฤษณะ เพ็ชรวงศ์, นางสาวชิตพรธรา ตันสกุล และนางสาวธารทิพย์ รัตนพันธ์ ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องการศึกษาการเจริญเติบโต ของต้นไบรอมข้าวว่าควรศึกษาการเจริญเติบโตว่านานกี่ปีจึงจะนำมาทำผลิตภัณฑ์ เราควรศึกษาอย่างละเอียด

ทั้งสองกลุ่มแสดงความคิดเห็นด้านแนวทางในการปลูกเพื่อพันธุ์ให้มีปริมาณมากขึ้นทุกปี

หัวหน้าโครงการ ชี้แจงให้กำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้โดยมี นางสาววิไลวรรณ ฟองชัยเป็นหัวหน้าโครงการ มีผู้ช่วยนักวิจัยครู 1 คน คือ นางสาวจิระพร นิ่มมณี มีชาวบ้านเป็นผู้ช่วยนักวิจัย 3 คน คือ นางบุญสม มีเกิด นางจรรยา อัครรักษ์และนางสุดา คมกล้า ส่วนนักเรียนอีก 10 คนเป็นผู้ช่วยนักวิจัย

งบประมาณใช้ตามแผนปฏิทินปฏิบัติงานที่กำหนดไว้

ปัญหาและอุปสรรค

- ชาวบ้านและนักเรียนซึ่งเป็นทีมวิจัยยังไม่เข้าใจกระบวนการวิจัยมากนัก

กิจกรรม 2 : จัดเวทีสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่

จุดประสงค์ 1. เพื่อสร้างความเข้าใจกระบวนการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. หัวหน้าโครงการทำหนังสือเวียนแจ้งทีมวิจัยเพื่อเข้าร่วมประชุม
2. เตรียมสถานที่
3. เตรียมหัวข้อการประชุม
4. ประสานงาน
5. เตรียมอาหาร เครื่องดื่ม เอกสาร เครื่องเขียน และพานห่อ เครื่องเสวย
6. จัดประชุมตามกำหนด

ผลการดำเนินงาน

มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 30 คน ทีมวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2548 เวลา 09.00 – 12.00 น. ณ ศูนย์วัฒนธรรมบ้านปากพูน ดังนี้

1. หัวหน้าโครงการชี้แจงกลุ่มเป้าหมาย 15 คนเป็นชาวบ้านปากพูน หมู่ 3 ตำบลท่านา ในการดำเนินวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากพืชไบรอมข้าวอย่างมีส่วนร่วมที่มีส่วนร่วมที่

- เหมาะสมกับชุมชนบ้านปากพู่ ตลอดจนแนะนำทีมนักวิจัย ครู นักเรียน ชาวบ้านกลุ่มแม่บ้านปากพู่
2. ขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการดำเนินการวิจัยตลอด 1 ปี ในการสอบถาม สัมภาษณ์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของชุมชน พิธีโบราณข้าว การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในรอบปี ข้าวสารต่างๆ ตลอดจนแสดงความคิดเห็น
 3. ให้ชาวบ้านกลุ่มเป้าหมาย ทีมนักวิจัย ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการหาวิธีการจัดการฟื้นฟูและการอนุรักษ์พิธีโบราณข้าว
 4. นัดหมายการประชุมครั้งต่อไป

สรุปการประชุม

หัวหน้าโครงการชี้แจงกับชาวบ้านเกี่ยวกับทีมวิจัยชุดนี้จะมาใช้พื้นที่ในการทำงานร่วมกับชาวบ้านตลอด 1 ปี เพื่อเป็นการฟื้นฟูให้ดินโบราณข้าวมีปริมาณมากขึ้น และในโอกาสนี้ได้เชิญทุกคนแสดงความคิดเห็นดังนี้

ชาวบ้านขอให้นักเรียนช่วยกันไปศึกษาค้นคว้าการเพาะต้นกล้าของดินโบราณข้าวและค้นหาปัญหาว่าทำไมจึงขยายพันธุ์ยาก

ความคิดเห็นนักเรียน ขอให้จัดเสียงตามสายในชุมชนให้ชาวบ้านได้เกิดจิตสำนึกในการฟื้นฟูอนุรักษ์และร่วมกันรณรงค์นำไปปลูกอย่างน้อยบ้านละ 1 ต้น ให้มีทุกบ้าน ควรจัดทำวารสาร ข้าวสารเกี่ยวกับโบราณข้าวติดไว้ตามศาลาหมู่บ้าน

ปัญหาและอุปสรรค

- ไม่มี

กิจกรรม 3 : จัดเวทีวางแผนการดำเนินงานเก็บข้อมูลชุมชน

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อวางแผนการดำเนินงานเก็บข้อมูลชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. หัวหน้าโครงการทำหนังสือเวียนแจ้งทีมนักวิจัยเพื่อเข้าร่วมประชุม
2. เตรียมสถานที่
3. เตรียมหัวข้อการประชุม
4. ประสานงาน
5. เตรียมอาหาร เครื่องดื่ม เอกสาร อุปกรณ์เครื่องเขียน เครื่องเสียง และพานะ
6. จัดประชุมตามกำหนด

ผลการดำเนินงาน

มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 15 คน ทีมวิจัย ในวันที่ 12 มีนาคม 22548 เวลา 09.00 – 12.00น.
โรงเรียนกะปงพิทยาคม ดังนี้

1. ทีมนักวิจัยร่วมกันวางแผนการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม
2. ออกแบบสัมภาษณ์ สอบถาม
3. แบ่งกลุ่ม มอบหมาย โดย กำหนดหัวข้อให้แต่ละกลุ่มดำเนินการ

สรุปผลการประชุม

หัวหน้าโครงการชี้แจงให้ทุกคนเลือกเข้ากลุ่มตามความพอใจ

กลุ่มที่ 1 ด้านความเป็นมา ถิ่นกำเนิด ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจชุมชน ให้นางสาวจิระพร นิยมณี
เป็นผู้นำกลุ่ม

กลุ่มที่ 2 ด้านความเป็นมาของโบราณข้าว ที่มีอยู่ปัจจุบัน ให้นางบุญสม เป็นผู้นำกลุ่มไป
สอบถามผู้รู้

กลุ่มที่ 3 ด้านศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ให้นางสาววิไลวรรณ ฟองชัย เป็นผู้นำทีม
ระดมความคิดในการออกแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามก่อนจะออกพื้นที่

ปัญหาและอุปสรรค

- ไม่มี

กิจกรรม 4 : เก็บข้อมูลบริบทชุมชนโดยใช้วิธีการพูดคุยสอบถามผู้รู้ ค้นคว้าจาก
เอกสารและแบบสอบถาม

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและสร้างกระบวนการเรียนรู้ความเป็นมา สังคม เศรษฐกิจ
วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนเอง

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. แบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้
 - กลุ่มที่ 1 สอบถามโดยใช้แบบสอบถามชาวบ้านปากพู้ หมู่ 3 100 ชุด เกี่ยวกับด้านประวัติ/
ความเป็นมา เศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรมธรรม (นางจิรพร นิยมณี /นางสาวธารทิพย์ รัตนพันธ์
/นางสาวผกามาศ สมศักดิ์/นางสาวดลฤดี เขี่ยมอาจ/นางสาวดวงกมล เขี่ยมอาจ)
 - กลุ่มที่ 2 พูดคุย สอบถามผู้รู้ ในหมู่บ้านปากพู้ หมู่ 3 เกี่ยวกับความเป็นมาของพืชโบราณข้าว
แหล่งที่อยู่ในปัจจุบัน (นางบุญสม มีเกิด/นางสุดา คมกล้า/นางจรรยา อัครักษ์/นางสาวจุติมา
ทิ้งบริรักษ์/นางสาวชิดพรระชา ตันสกุล)

- กลุ่มที่ 3 ศึกษาค้นคว้า เอกสารจาก ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 องค์การบริหารตำบลท่านา
หน่วยงานพัฒนาชุมชนอำเภอกะปง สาธารณสุขบ้านปากพู่ (นางสาววิไลวรรณ พงษ์ชัย
นายกฤษณะ เพ็ชรวงศ์/นายบุญสูง หย่องกิม/นายปริญญา ประกอบแสง /นางสาวอมรรัตน์
การุณ)

1. นำหลักฐานมารวบรวมเรียบเรียงและจัดพิมพ์
2. สรุปตามหัวข้อที่ไปศึกษา

ผลการดำเนินงาน

ศึกษาพื้นที่ 2 วัน ในวันที่ 21 มีนาคม 2548 และวันที่ 23 มีนาคม 2548 ณ บ้านปากพู่
หมู่ 3 ดังนี้

1. ทีมวิจัยได้มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ตรงในด้านกระบวนการวิจัย
2. ทีมวิจัยมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน
3. ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความเป็นมา สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนเอง
4. ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารและบทบาทกลุ่มองค์กรในชุมชน
5. ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกิจกรรมการผลิตของชุมชนในแต่ละช่วงเวลา

ปัญหาและอุปสรรค

- ไม่มี

กิจกรรม 5 : จัดเวทีสรุป/วิเคราะห์/ตรวจสอบข้อมูลพื้นฐานร่วมกัน

วัตถุประสงค์ 1. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้านความเป็นมา สภาพสังคม เศรษฐกิจ
วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของตนเองแก่นักเรียน ชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้
ประวัติความเป็นมาของพืชโบราณข้าวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านปากพู่

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. หัวหน้าโครงการทำหนังสือเวียนแจ้งทีมนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมประชุม
2. เตรียมสถานที่
3. เตรียมหัวข้อพูดคุย
4. ประสานงานทีมนักวิจัยและผู้เข้าร่วมเวที
5. เตรียมอาหาร, เครื่องดื่ม, เอกสาร, เครื่องเขียน, เครื่องเสียง, เครื่องบันทึกภาพและพาหนะ
6. จัดเวทีตามกำหนด
7. เตรียมบันทึกลงในแผ่น CD-ROM และจัดทำ Power point นำเสนอกิจกรรมที่ 4. เก็บข้อมูล
บริบทชุมชน

ผลการดำเนินงาน

มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 20 คน ในวันที่ 30 เมษายน 2548 เวลา 09.00น.-12.00น. ดังนี้
สถานที่ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้าน บ้านปากพู้

1. ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความเป็นมา สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนเอง
2. ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารและบทบาทกลุ่มองค์กรในชุมชน
3. ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกิจกรรมการผลิตของชุมชนในแต่ละช่วงเวลา
4. ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประโยชน์ของพืชใบร่มข้าวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านปากพู้

สรุปผลการประชุม

หัวหน้าโครงการให้แต่ละกลุ่มนำเสนอโดยอภิปรายพร้อมทั้งแจกเอกสารให้ทุกคนช่วยกันวิเคราะห์
ผลการสืบค้นจากชาวบ้านและส่วนราชการ ข้อมูลใดที่ผิดเพี้ยนไปบ้างดังนี้

ด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของบ้านปากพู้ได้ถามผู้รู้ คือนายไคเซ่ง แซ่พู่ อายุ 86 ปี
แป๊ะเคน อายุ 86 ปี นางปัด ทิพย์รงค์ นางสุพิศ เอกอุดมพงศ์ อายุ 55 ปี

ด้านประวัติความเป็นมาของหมวกใบร่มข้าวได้ถามผู้รู้ นางหั่ว อ่องพู่ อายุ 70 ปี
นางยุพา บางพิเชษฐ์ อายุ 73 ปี

ข้อมูลประชากร ได้จาก นางมลิ หมั่นการ สำนักงานการทะเบียน กรมการปกครอง

ข้อมูลแผนที่ การปกครองท้องถิ่น ภาวะผู้นำ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบกรรมสิทธิ์ป่าไม้และ
ป่าชุมชน เศรษฐกิจชุมชน จากเอกสารสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลท่านา

ข้อมูลด้านสวัสดิการ สุขภาพ จากเอกสารสำนักงานอนามัยบ้านปากพู้

ข้อมูลจากการสอบถามกับหน่วยราชการตรงกันเป็นส่วนใหญ่ ไม่ตรงบ้างเล็กน้อยในเรื่องประวัติ
ความเป็นมาในการตั้งชื่อบ้านปากพู้มี 2 ประเด็นคือ

1. นายพู่ เป็นผู้นำชาวจีนที่อพยพลูกหลานมาตั้งถิ่นฐานเลยตั้งชื่อบ้านปากพู้
2. ชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานคลองน้ำสองสายตัดผ่านคือคลองกะปงกับคลองพู่เลยเรียกว่า
บ้านปลายพู่และเพี้ยนมาเป็นบ้านปากพู้

ปัญหาอุปสรรค

ใช้เวลาในการสืบค้น 1 สัปดาห์ เพราะผู้วิจัยเป็นนักเรียนและครู ต้องอาศัยช่วงเลิกเรียนและวัน
หยุดราชการ

กิจกรรม 6 : ศึกษาสำรวจแหล่งที่อยู่และระบบนิเวศของพืชใบรุ่มข้าว

จุดประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสำรวจ แหล่งที่อยู่และระบบนิเวศของพืชใบรุ่มข้าว

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. หัวหน้าโครงการประสานงานกับทีมวิจัย นัดหมายเวลา สถานที่
2. เตรียมอาหาร, เครื่องดื่ม, เอกสาร, เครื่องเขียน, เครื่องเสียง, เครื่องบันทึกภาพและพาหนะ
3. เดินทางออกสำรวจพืชใบรุ่มข้าว บริเวณบ้านนางบุญสม มีเกิดและบริเวณสวนสาธารณะตำบลท่านา
4. แจกใบงานให้บันทึกพร้อมทั้งให้ศึกษาคู่มือในการประกอบการศึกษาพืชใบรุ่มข้าว
5. บันทึกภาพลงในแผ่น CD-ROM เพื่อเก็บไว้รายงาน

ผลการดำเนินงาน

มีผู้เข้าร่วมสำรวจศึกษาข้อมูลแหล่งที่อยู่และระบบนิเวศของพืชใบรุ่มข้าวทั้งหมด 15 คน ในวันที่ 22 พฤษภาคม 2548 ดังนี้

1. ได้รู้จักแหล่งที่อยู่พืชใบรุ่มข้าว
2. ได้รู้ข้อมูลด้านปริมาณใบรุ่มข้าว
3. ได้ประสบการณ์ตรงในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพืชใบรุ่มข้าว
4. นักเรียนมีโอกาสได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนโดยใช้ขบวนการทางวิทยาศาสตร์มีขั้นตอนชัดเจนตลอดจน เป็นผู้รู้จักสังเกต เก็บข้อมูล ทดลอง วิเคราะห์ สรุป
5. ระดมความคิดสรุปผลการสำรวจแหล่งที่อยู่ ด้านปริมาณและระบบนิเวศ

สรุปผลการสำรวจแหล่งที่อยู่ของต้นใบรุ่มข้าว

ต้นใบรุ่มข้าวที่มีอายุมากที่สุดยังเหลือชีวิตอยู่ต้นโตเต็มที่มีอายุ 20 ปี ความสูงประมาณ 15 เมตร อาศัยอยู่บริเวณเชิงเขามี 6 ต้นเป็นต้นที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ นอกจากนั้นอาศัยอยู่ในป่าสงวนบนเหนือน้ำตามแหล่งหินอยู่ประปราย ประมาณ 5 ต้น แต่ชาวบ้านจะไม่ไปใช้ประโยชน์เพราะอยู่ไกลไม่คุ้มค่าในการเดินทางต้องเดินทางเป็นวันๆ

ต้นใบรุ่มข้าวอีกจำนวน 500 ต้นขนาดอายุ 1 ปีสูง 20-30 เซนติเมตร อาศัยอยู่บริเวณสวนสาธารณะ หมู่ 3 ตำบลท่านา เกิดจากความร่วมมือระหว่างนักเรียนกลุ่มวิจัยและชาวบ้านร่วมกันปลูก ในวันที่ 12 สิงหาคม 2547 เพื่อไว้ศึกษาการเจริญเติบโต

นักเรียนได้รับความเพลิดเพลิน สนุกสนานกับธรรมชาติ กระตือรือร้นในการทำกิจกรรม เกิดความภูมิใจที่ได้มีส่วนได้ศึกษาเรียนรู้กับชาวบ้านนอกห้องเรียนเป็นการศึกษาประสบการณ์

ชาวบ้านเกิดความภูมิใจที่มีหลายหน่วยงานให้ความสนใจต้นใบรุ่มข้าว ทำให้เกิดความเข้มแข็ง

ของชุมชนมากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค

ทางเดินขึ้นเขาลำบาก ฝนตกหนัก จึงมีอุปสรรคบ้างเล็กน้อย ที่อยู่อาศัยของต้นไทรร่วมข้าวชาดการบำรุงดูแล หญ้าขึ้นสูงจึงทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการเดินทาง ต้องจอดรถห่างจากบริเวณที่อยู่อาศัยประมาณ 500 เมตร

กิจกรรม 7 : เก็บข้อมูลรายละเอียดลักษณะของพืชไทรร่วมข้าวในพื้นที่ตามธรรมชาติ

จุดประสงค์ 1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับด้านชีววิทยา ระบบนิเวศ ความสัมพันธ์ระหว่างพืชและสัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประโยชน์และโทษที่ได้รับ

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. หัวหน้าโครงการ ประสานงานกับทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง นัดหมาย กำหนดเวลาเก็บข้อมูล
2. เตรียมอาหาร, เครื่องดื่ม, เอกสาร, เครื่องเขียน, เครื่องเสียง, เครื่องบันทึกภาพและพาหนะ
3. แจกใบงาน แล้วแบ่งผู้ศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ
 - กลุ่มที่ 1 ศึกษาด้านชีววิทยา (นางสาววิไลวรรณ พงษ์ชัย/นายกฤษณะ เพ็ชรวงศ์/นายบุญสูง หย่องกิม/นายปริญญา ประกอบแสง/นางสาวอมรรัตน์ การุณ)
 - กลุ่มที่ 2. ศึกษาด้านชีววิทยา (นางจิรพร นิยมณี/นางสาวธรรทิพย์ รัตนพันธ์ /นางสาวผกา มาศ สมศักดิ์/นางสาวดลฤดี เอี่ยมอาจ/นางสาวดวงกมล เอี่ยมอาจ)
 - กลุ่มที่ 3 .ศึกษาระบบนิเวศและความสัมพันธ์ระหว่างพืชและสัตว์ (นางบุญสม มีเกิด/นางสุดา คมกล้า/นางจรรยา อัครักษ์/นางสาวจุติมา ทิ้งบริรักษ์/นางสาวชิตพรพรสา ต้นสกุล)
4. แจกใบงานให้ทีมวิจัยออกสัมภาษณ์ด้านภูมิปัญญาของชุมชน ประโยชน์และโทษของพืชไทรร่วมข้าว
5. ร่วมกันระดมความคิดในการสรุปผลการศึกษา
6. ให้นักเรียนนำเสนอผลงานการศึกษาในช่วงหลังประกอบพิธีเคารพธงชาติ และขยายผลไปยังนักเรียนทั่วไป

ผลการดำเนินการ

มีผู้เข้าร่วมศึกษา 15 คน ในวันที่ 28 พฤษภาคม 2548 ดังนี้

1. ได้ศึกษาเปรียบเทียบทีมวิจัย 2 กลุ่มในด้านชีววิทยาและศึกษาระบบนิเวศ ความสัมพันธ์ระหว่างพืช และสัตว์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ได้รู้จักคุณค่าประโยชน์ของทรัพยากรในท้องถิ่น
3. เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชไทรร่วมข้าวที่กำลังจะสูญพันธุ์
4. หลังจากมีการขยายผลก็ทำให้นักเรียนรู้จักพืชไทรร่วมข้าว

ปัญหาและอุปสรรค

ทางเดินขึ้นเขาลำบาก ฝนตกหนัก จึงมีอุปสรรคบ้างเล็กน้อย ที่อยู่อาศัยของต้นไม้ร่มช้าขาดการบำรุงดูแล หญ้าขึ้นสูงจึงทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการเดินทาง ต้องจอดรถห่างจากบริเวณที่อยู่อาศัยประมาณ 500 เมตร

กิจกรรม 8 : อบรมเชิงปฏิบัติการเก็บเกี่ยวพันธูกรรมพืช

จุดประสงค์ 1. เพื่อศึกษาวิธีการเก็บเกี่ยวในระยะพักตัว เพื่อขยายพันธุ์ ระยะออกดอก ออกผล

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานงานทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องและเชิญวิทยากรมาให้ความรู้
2. เตรียมสถานที่
3. เตรียมอาหาร, เครื่องดื่ม, เอกสาร, เครื่องเขียน, เครื่องเสียง, เครื่องบันทึกภาพและพาหนะ
4. วัสดุกระดาษ เข็ม ด้าย กาวลาเทก โปฟิช
5. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ 2 ครั้งคือ
 - ครั้งที่ 1 อบรมวิธีการจัดเก็บพันธุ์กรรมพืชทั่วไป และให้นักเรียนปฏิบัติการ คนละ 1 ชิ้นงาน ตลอดจนขยายผลให้เพื่อนนักเรียนคนอื่นได้รู้ขั้นตอนวิธีการ
 - ครั้งที่ 2 อบรมวิธีการทำผลิตภัณฑ์ใบร่มช้า คนละ 1 ชิ้นงาน ตลอดจนขยายผลให้เพื่อนนักเรียนคนอื่นได้รู้ขั้นตอนวิธีการ
6. แจกใบงานให้นักเรียนไปสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านปากพู้เกี่ยวกับระยะเวลาในการเก็บใบมาทำผลิตภัณฑ์
7. แจกใบงานเพื่อให้นักเรียนไปสัมภาษณ์เกี่ยวกับการขยายพันธุ์ ระยะพักตัวของ เมล็ดและการออกดอกออกผล
8. สรุปผลการอบรมเชิงปฏิบัติการและระดมความคิดในการขยายพันธุ์
9. รวบรวมเอกสารไว้รายงานผล

ผลการดำเนินการ

มีผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ 10 คน 2 ครั้งในวันที่ 7 พฤษภาคม 2548 และวันที่ 4 มิถุนายน 2548 ดังนี้

ครั้งที่ 1

1. มีความรู้ความเข้าใจวิธีการจัดเก็บพันธุ์กรรมพืชได้ สามารถนำกรรมวิธีการไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. สามารถทำการทดลองการขยายพันธุ์หลากหลายวิธีเพื่อฟื้นฟูให้คนหันมานิยมปลูก
3. รู้จักช่วงระยะเวลาเก็บเกี่ยว ใบ ดอก ผล และสามารถเก็บส่วนต่างๆไว้ในพิพิธภัณฑ์ได้
4. ฝึกปฏิบัติวิธีการเก็บพันธุ์กรรมพืชแบบ อพสธ.

ครั้งที่ 2

1. สามารถจัดทำผลิตภัณฑ์ขึ้นมาเองได้ตลอดจนสามารถพัฒนาไปทำอย่างอื่นได้ตลอดจนขยายผลให้เพื่อนนักเรียนคนอื่นได้รู้ขั้นตอนวิธีการ

สรุปผลการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเก็บเกี่ยวพันธุ์กรรมพืชดังนี้

1. เนื้อหาที่เข้าอบรม
 - การเก็บเมล็ดพันธุ์และปรับปรุงคุณภาพ
 - การเก็บรวบรวมและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไม้ต้น
 - การตรวจสอบความเสื่อมของเมล็ดพันธุ์
 - การเก็บผลผลิต ส่วนต่างๆ ของใบ ร่ม ขั้ว ใบ ดอก ผล เมล็ด
 - การจัดทำพันธุ์กรรมพืชแห้งแบบโครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. กระบวนการที่นำมาใช้
 - เชิญวิทยากรผู้รู้ในท้องถิ่น นักวิชาการมาให้ความรู้
 - นักเรียนศึกษาใบความรู้และสื่อเกี่ยวกับวิธีการเก็บรวบรวมเมล็ดพันธุ์พืช การปรับปรุงคุณภาพ การรวบรวม
 - ฝึกปฏิบัติจริง
 - เชิญตัวแทนชาวบ้านมาให้ความรู้เรื่องการนำใบหรือส่วนต่างๆ ของใบ ร่ม ขั้ว มาสร้างผลิตภัณฑ์ ตลอดจนสาธิตการทำหมวกใบ ร่ม ขั้ว

ปัญหาและอุปสรรค

ไม่มี

กิจกรรม 9 : จัดเวทีแลกเปลี่ยนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจชุมชนในทางบวก และทางลบ

จุดประสงค์ 1. เพื่อสืบค้นข้อมูลผลกระทบของพืชใบ ร่ม ขั้ว ต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจของชุมชนในทางบวกและทางลบ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานงานทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง
2. เตรียมสถานที่

3. เตรียมอาหาร, เครื่องดื่ม, เอกสาร, เครื่องเขียน, เครื่องเสียง, เครื่องบันทึกภาพและพาหนะ

ผลการดำเนินการ

มีผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 20 คน ในวันที่ 18 มิ.ย. 2548 บริเวณบ้านปากพู้ หมู่ 3 ตำบลท่านา ดังนี้

1. ได้มีความรู้เกี่ยวกับพืชใบร่มข้าวนอกจากทำหมวกเป็นสินค้าโอท็อป ของจังหวัดพังงาแล้วยังสามารถนำมาทำโคมไฟ เครื่องประดับบ้านตลอดจนส่งผลให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มเติมจากการทำสวนยาง สวนปาล์มและสวนผลไม้
2. ได้มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มแม่บ้านมีความสามัคคี ความร่วมมืออย่างเข้มแข็ง ที่สามารถจัดตั้งกลุ่มมาปฏิบัติงานวันละ 10 คน ตั้งแต่วันจันทร์-วันศุกร์ โดยจะมีหัวหน้าแม่บ้านคือคุณบุญสม มีเกิดเป็นผู้นำ การปฏิบัติงานเป็นขบวนการกลุ่ม หลังจากตัดยางในช่วงกลางคืน ช่วงเช้าก็ใช้เวลาว่างมาที่ศูนย์วัฒนธรรมเพื่อปฏิบัติภารกิจ ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น
3. ได้มีความรู้เกี่ยวกับพืชใบร่มข้าว นั้น ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพราะใบร่มข้าวอยู่ปะปนกับพืชได้ทุกชนิด ชอบความชื้น
4. นักเรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ ร่วมกับชุมชน ที่เกิดจากภูมิปัญญาในท้องถิ่นตนเอง และตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรที่มีอยู่ในหมู่บ้านตนเอง

ปัญหาและอุปสรรค

ไม่มี

กิจกรรม 10 : เก็บข้อมูลรายละเอียดการเจริญเติบโตทุกรอบเดือน (ระยะ 6 เดือน)

จุดประสงค์ 1. เพื่อศึกษาลักษณะการเจริญเติบโตพืชใบร่มข้าว

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานงานทีมวิจัย นัดหมาย วัน เวลา ออกพื้นที่
2. เตรียม เครื่องบันทึกภาพ พาหนะ เอกสารใบงาน ใบความรู้ คู่มือประกอบการศึกษา
3. สรุปผลช่วงเดือนที่ 6 เพื่อรายงานผล

มีผู้เก็บข้อมูล 10 คน

ผลการดำเนินการ

ครั้งที่	วัน เดือน ปี / เวลา	สถานที่	สถานที่
1	19 ก.พ.48	สวนสาธารณะ	ร.ร.กะปงพิทยาคม
2	19 มี.ค.48	สวนสาธารณะ	ร.ร.กะปงพิทยาคม

ครั้งที่	วัน เดือน ปี / เวลา	สถานที่	สถานที่
3	24 เม.ย.48	สวนสาธารณะ	ร.ร.กะปงพิทยาคม
4	21 พ.ค.48	สวนสาธารณะ	ร.ร.กะปงพิทยาคม
5	19 มิ.ย.48	สวนสาธารณะ	ร.ร.กะปงพิทยาคม
6	17 ก.ค.48	สวนสาธารณะ	ร.ร.กะปงพิทยาคม

1. นักเรียนได้ใช้ชบวนการทางวิทยาศาสตร์ศึกษาขั้นตอนตั้งแต่รู้จักสังเกต บันทึกผล วาดภาพ ทดลองปลูก เปรียบเทียบวัสดุที่ปลูก สถานที่ปลูกตามธรรมชาติกับสถานที่ที่ปรับ
2. นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตของพืช

สรุปผลการศึกษา

ต้นโพธิ์ชำเจริญเติบโตดีมาก ความสูงเฉลี่ยเดือนละ 1.5 เซนติเมตร

ปัญหาและอุปสรรค

ช่วงเดือน พ.ค-มิ.ย. ฝนตกหนักการเดินทางไม่สะดวก

กิจกรรม 11 : จัดทำรายงานความก้าวหน้า

การบันทึกของทีมวิจัยโดยใช้แบบสอบถามบุคคลทั่วไป สัมภาษณ์ผู้รู้ สังเกตการณ์ ค้นคว้าจาก เอกสาร ใบงาน ใบความรู้ จุดบันทึก หนังสือเรียน หนังสือ ทั่วไป หนังสือจาก โครงการอนุรักษ์พันธุกรรม พืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี บันทึกใน CD-ROM จัดทำ Power point ข้อมูลบางอย่างยังไม่ครบถ้วนเพราะต้องใช้เวลารอบปีโดยเฉพาะการเจริญเติบโตของ พืช รวบรวมการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาในช่วง 6 เดือน แล้วจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มเพื่อจัดทำเป็นรายงาน ความก้าวหน้าของโครงการและทำการจัดส่งให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพังงา เพื่อดำเนินการขั้นต่อไป

กิจกรรมที่ 12 เตรียมพื้นที่แปลงการเพาะปลูกสวนสาธารณะ และโรงเรียนกะปงพิทยาคม

จุดประสงค์

ศึกษาการเพาะปลูกแปลงสาธิตโพธิ์ชำ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานทีมวิจัย ชาวบ้านปากพู้ หน่วยงานเกษตรอำเภอกะปง นัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการเตรียมพื้นที่แปลงเพาะปลูก

2. เตรียมอาหาร เครื่องดื่ม วัสดุอุปกรณ์และพาหนะ
3. ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน 30 คน ดำเนินการถางป่าที่เป็นป่ารก

ผลการดำเนินการ

มีผู้เข้าร่วมถางป่าที่รก สวนสาธารณะ หมู่ 3 บ้านปากพู้จำนวน 30 คน ในวันที่ 5 และ 6 สิงหาคม 2548 ดังนี้

ชาวบ้านได้ร่วมกันถางป่าที่รก้างมากตั้งแต่เวลา 8.00 น. จนถึงเวลา 17.00 น. ซึ่งเป็นบริเวณที่ชาวบ้านได้ร่วมกันปลูกมาแล้วตั้งแต่วันที่ 12 สิงหาคม 2547 ทำให้โล่งเตียน ตลอดจนพัฒนาถนน ทางเดินไปจนถึง

สรุปผลการเตรียมพื้นที่ แปลงเพาะปลูกสวนสาธารณะและโรงเรียนกะปงพิทยาคม

ต้นไทร้มข้าวได้ปลูกไว้ตั้งแต่วันที่ 12 สิงหาคม 2547 แต่ขาดการพัฒนา ดังนั้นในการจัดกิจกรรมนี้ ก็ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน นักเรียนและองค์กรภาครัฐได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านเกิดความภูมิใจที่มีหลายหน่วยงานให้ความสนใจ

ปัญหาและอุปสรรค

การดำเนินการค่อนข้างลำบากเนื่องจาก ต้นไทร้มข้าวได้รับผลกระทบจากภัยสึนามิ ภัยแล้ง ทำให้ต้นไทร้มข้าวตายทั้งหมด 120 ต้น สวนสาธารณะขาดการพัฒนา บำรุงเป็นเวลานาน ทำให้หญ้า วัชพืชขึ้นสูง ทำให้การเดินทางลำบาก

กิจกรรมที่ 13 ปฏิบัติการเพาะปลูก

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาการเพาะปลูกแปลงสาธิตไทร้มข้าว
2. ศึกษาวิธีการเพาะปลูกทางวิชาการ

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. หัวหน้าโครงการ ประสานงานแจ้งให้กลุ่มชาวบ้านทราบ
2. นัดหมาย การปลูก ขอมแซมดินที่ตายและปลูกเพิ่ม
3. ดำเนินการเพาะปลูก

4. เตรียมอาหาร เครื่องดื่ม วัสดุอุปกรณ์และพาหนะ

ผลการดำเนินการ

มีชาวบ้านร่วมกันปลูก 20 คน นักเรียน 10 คน ในวันที่ 12 สิงหาคม 2548 ตั้งแต่เวลา 08.30 – 17.30 น. ดังนี้

ชาวบ้านและนักเรียนร่วมกันปลูกซ่อมแซมต้นไม้ที่ตาย และปลูกเพิ่มขึ้นใหม่ สำหรับต้นไม้ที่เจริญเติบโตดี ก็ใส่ปุ๋ยหมักเพื่อบำรุงรักษา เพื่อให้เจริญเติบโตต่อไป

สรุปผลการปฏิบัติการเพาะปลูก

ต้นไม้ร่วมข้าวได้รับการพัฒนาบำรุง ดูแลรักษา มีการจัดการพื้นที่ปลูกที่มีอยู่มีจำนวนมากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค

ไม่มี

กิจกรรมที่ 14 เก็บข้อมูลรายละเอียดการเจริญเติบโตทุกรอบเดือน

วัตถุประสงค์

ศึกษากระบวนการเจริญเติบโตของต้นไม้ร่วมข้าว

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. หัวหน้าโครงการ ประสานงานกับทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง นัดหมาย
2. เตรียมวัสดุ อุปกรณ์ พาหนะ เครื่องเขียน เครื่องบันทึกภาพ
3. แจกใบงานให้กับทีมวิจัย เพื่อบันทึกและเก็บข้อมูล
4. ร่วมกันระดมความคิดในการสรุปผลการศึกษา
5. นักเรียนนำเสนอทุกเดือน ครบ 6 เดือน และขยายผลไปยังนักเรียนทั่วไป

ผลการดำเนินการ

มีผู้เข้าร่วมศึกษา 15 คน ในวันที่

20 สิงหาคม 2548

17 กันยายน 2548

22 ตุลาคม 2548

17 ธันวาคม 2548

21 มกราคม 2549

ดังนี้

1. ผู้เรียนได้ศึกษาการเจริญเติบโตของต้นไทรร่วมข้าวครบ 1 ปี ต่อเนื่อง
2. ผู้เรียนได้ข้อมูลของต้นไทรร่วมข้าวอย่างต่อเนื่อง
3. หลังจากมีการขยายผลทำให้นักเรียนรู้จักต้นไทรร่วมข้าวดีขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค

ทางเดินขึ้นเขาลำบาก ฝนตกหนักในช่วงเดือนสิงหาคม ถึง เดือนตุลาคม จึงมีอุปสรรคบ้าง เล็กน้อย

กิจกรรมที่ 15 จัดทำป้ายติดพันธุไม้ ชื่อพื้นเมือง ชื่อสามัญ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ประโยชน์ / โทษ

วัตถุประสงค์

ศึกษาความรู้ความเข้าใจ การใช้ประโยชน์และโทษ

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ประสานงานทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง
2. เตรียมอาหาร เครื่องดื่ม วัสดุอุปกรณ์และค่าพาหนะ
3. ศึกษาค้นคว้า จากผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประโยชน์ ค้นคว้าจากตำราพันธุ์ไม้ และการศึกษาพืชเกี่ยวกับ ชื่อวงศ์ ชื่อวิทยาศาสตร์ และชื่อสามัญ รวมไปถึงการศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์และโทษ
4. จัดทำป้ายไม้ กว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร สูง 2 เมตร ติดที่สวนสาธารณะบ้านปากพู้ 1 ป้าย
5. จัดทำป้ายเล็กกว้าง 20 เซนติเมตร ยาว 20 เซนติเมตร สูง 60 เซนติเมตร 6 ป้าย
6. จัดซื้อป้ายเคลือบพลาสติก กว้าง 20 เซนติเมตร ยาว 20 เซนติเมตร ชนิดแขวนตามต้นไม้ได้ 10 ป้าย
7. ติดป้ายชนิดไม้ที่สวนสาธารณะ ติดป้ายเหล็กและชนิดเคลือบที่โรงเรียนกะปงพิทยาคม

ผลการดำเนินการ

มีผู้เข้าร่วมจัดทำป้ายทะเบียนพันธุ์ไม้ จำนวน 15 คน ในวันที่ 10 กันยายน 2548

เวลา 8.30 – 16.30 น. ดังนี้

1. นักเรียนได้ศึกษาวิธีการจัดทำป้ายติดพันธุ์ไม้ภายในโรงเรียนและท้องถิ่น

2. นักเรียนและชาวบ้านได้ขยายผลให้บุคคลทั่วไป ได้มีความรู้เกี่ยวกับชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ชื่อสามัญ รวมไปถึงประโยชน์และโทษที่ได้รับจากต้นไ้ร่มข้าว

สรุปผลการดำเนินการ

ต้นไ้ร่มข้าวเป็นพืชในท้องถิ่นที่ประกอบไปด้วยชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ชื่อสามัญ รวมไปถึงประโยชน์และโทษ

ปัญหาและอุปสรรค

ไม่มี

กิจกรรมที่ 16 เก็บข้อมูลกระบวนการทำหมวกไ้ร่มข้าวจากกลุ่มแม่บ้าน

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาการใช้ประโยชน์ในรูปแบบผลิตภัณฑ์หมวกไ้ร่มข้าว
2. ศึกษากระบวนการทำหมวกไ้ร่มข้าว

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. หัวหน้าโครงการประสานงานกับทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง นัดหมายกำหนดวันเวลาเก็บข้อมูล
2. ดำเนินการสอบถาม สัมภาษณ์ และฝึกปฏิบัติจริง 3 วัน โดยแบ่งกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1

นางสาวอรพิน กิจผดุง นางสาวคลฤดี นางสาวดวงกมล นางสาวณัฐกาล
นางสาววรวรรณ

วิทยากร นางนัยนา ชงไชย อายุ 39 ปี ที่อยู่ 27/4 ม.3 ต.ท่านา โทร 09-2901198

จุดประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านทำหมวกไ้ร่มข้าวเพื่อให้สมาชิกได้มีรายได้เสริมและมีงานทำ

กลุ่มที่ 2

นางสาวอมรรัตน์ การุณ นางสาวธรรทิพย์ วิทยา นางสาวผกามาศ นางสาวจุติมา
วิทยากร นางสาวอรพิน เอี้ยวสกุล อายุ 40 ปี ที่อยู่ 33 ม.3 ต.ท่านา

กลุ่มที่ 3

นางสาวเบญจา บุญเรือง นางสาววันเพ็ญ นางสาววรริดา นางสาวเสาวลักษณ์
วิทยากร นางประจิม ทิพย์รงค์ อายุ 56 ปี ที่อยู่ 31/1 ม.3 ต.ท่านา

กลุ่มที่ 4

นายกฤษณะ เพ็ชรวงศ์ นายรณชัย บุญสูง นางวีรพงษ์
วิทยากร นางยุพดี สร้อยสิงห์

กลุ่มที่ 5

นางสาวสุภัทรา นายประทีป ณ ถลาง นางสาวจิตพรพรสา นางสาวพจณี นายปริญญา
วิทยากร นางสาวสุดา คมกล้า

สรุปผลการดำเนินการ

เก็บข้อมูล กระบวนการทำหมวกใบร่มข้าวจากกลุ่มแม่บ้าน ทีมวิจัยและนักเรียนมีความรู้และประสบการณ์ในการทำหมวกจากใบร่มข้าว โดยมีขั้นตอนการทำหมวก 1 ใบใช้เวลา 1 วัน โดยใช้ไม้ไผ่เทียมทำโครงหมวก ใช้หวายหอมสำหรับร้อยและผูก นำใบร่มข้าวที่ตากแดดไว้ 2-3 แดดมาเย็บเข้ากับโครงหมวก หมวกใบร่มข้าวมีด้วยกัน 7 ขนาด ขนาดที่เล็กที่สุด 5 นิ้ว ราคาขายส่งอยู่ที่ 26 บาท ขนาดใหญ่ที่สุด ราคาขายส่งอยู่ที่ 100 บาท รายได้ต่อเดือนของกลุ่มแม่บ้านทำหมวก 3,000-4,000 บาทต่อคน

การทำหมวกใบร่มข้าวทำให้กลุ่มแม่บ้านมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นและในเวลาหนึ่งเดือนกลุ่มแม่บ้านสามารถทำหมวกได้ถึง 200 ใบ จากกิจกรรมนี้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียน และกลุ่มแม่บ้าน และได้ตระหนักถึงคุณประโยชน์ของต้นใบร่มข้าว นักเรียนก็เกิดความภูมิใจในถิ่นบ้านเกิด กลุ่มแม่บ้านก็ภูมิใจในศักยภาพของตน ครูวิไลวรรณก็พลอยดีใจที่ได้เห็นกระบวนการเรียนรู้นอกห้องเรียนของนักเรียน

กิจกรรมที่ 17 จัดเวทีพูดคุย แลกเปลี่ยน เก็บข้อมูลบทเรียน การจัดการของกลุ่มแม่บ้านทำหมวก วัตถุประสงค์

ศึกษากระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มแม่บ้านเกษตร บ้านปากพุ่มร่วมใจ

ขั้นตอนการดำเนินการ

1. ประสานงานทีมวิจัย นักเรียน ชาวบ้าน พร้อมทั้งนัดหมายวันและเวลา
2. เตรียมอาหาร เครื่องดื่ม พาหนะและวัสดุอุปกรณ์
3. ดำเนินการโดยแบ่งกลุ่มเดิมจากกิจกรรมที่ 16 โดยหัวหน้าโครงการชี้แจง แจกแบบใบงาน สัมภาษณ์พูดคุยกันแล้วส่งตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอหัวหน้าโครงการเพื่อสรุป

ผลการดำเนินการ

มีผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนทีมวิจัย 15 คน นักเรียน 37 คน กลุ่มแม่บ้าน 10 คนในวันที่ 7 ตุลาคม 2548
ดังนี้

- ทีมวิจัยมีความรู้ ประสบการณ์ การบริหารจัดการกลุ่มมีสมาชิกกลุ่มจักสานประมาณ 30 คน เปิดบริการสอนการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ โดยมีการแลกเปลี่ยนกันให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจ โดยไม่เก็บค่าบริการใดๆ

- กลุ่มแม่บ้านมีศักยภาพ สามารถสร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชน

สรุปผล

กลุ่มแม่บ้านและชาวบ้านให้ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ทีมวิจัยและนักเรียนที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี

ปัญหาและอุปสรรค

ไม่มี

กิจกรรมที่ 18 กำหนดมาตรการรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูโบราณวัตถุจากข้อตกลงของชุมชนจากการแสดงความคิดเห็น

กลุ่มที่ 1 สมาชิก 5 คน	1. นางบุญสม มีเกิด	แม่บ้าน
	2. นางสาวจุติมา ทิงบริรักษ์	นักเรียน ม.6
	3. นางสาวดลฤดี อาจเอี่ยม	นักเรียน ม.6
	4. นางสาวธรรทิพย์ รัตนพนธ์	นักเรียน ม.6
	5. นางสาวอรพิน กิจผดุง	นักเรียน ม.6

สะท้อนปัญหาในการอนุรักษ์

1. ต้นโบราณวัตถุเติบโตช้า และมีระยะเวลาในการเพาะเมล็ดนาน ทำให้ชาวบ้านเข้าใจว่า ดูแลรักษายากจึงทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยสนใจต้นโบราณวัตถุ

2. เนื่องจากต้นโบราณวัตถุต้องใช้เวลาในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้ชาวบ้านหันไปปลูกพืชอื่นที่ได้รับผลผลิตที่เร็วกว่า

วัตถุประสงค์การอนุรักษ์

1. เพื่ออนุรักษ์ต้นโบราณวัตถุให้คงอยู่กับหมู่บ้าน
2. เพื่อสืบทอดสินค้า OTOP ของตำบลให้คงอยู่ถึงเยาวชนรุ่นหลัง
3. ทำให้เยาวชนได้รู้จักวิธีการอนุรักษ์ต้นโบราณวัตถุ

วิธีแก้ปัญหาการอนุรักษ์

1. มีทีมวิจัยได้เข้ามาให้ความรู้ในการอนุรักษ์

2. ได้มีการแนะนำให้ชาวบ้านนำต้นไทรมาปลูกไว้ที่บ้านและได้ชี้แนวทางการอนุรักษ์ต้นไทร

วิธีการอนุรักษ์

1. ได้นำต้นกล้ามาปลูกเพื่อเพิ่มจำนวนของต้นไทร
2. ได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องจากชาวบ้านโดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ดูได้จากวันหยุดชาวบ้านได้ร่วมมือกันพัฒนาแปลงของต้นไทร

สมาชิกกลุ่มที่ 2 มีสมาชิก 5 คน	1. นางสาวผกามาศ สมศักดิ์	นักเรียน ม.6
	2. นางสาวจิตพรธาดา ต้นสกุล	นักเรียน ม.6
	3. นายปริญญา ประกอบแสง	นักเรียน ม.6
	4. นายธนชัย บุญสูง	นักเรียน ม.6
	5. นางบังอร วงศ์สี	แม่บ้าน

สะท้อนความคิดเห็น

1. มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านนำต้นไทรมาปลูกไว้ที่บ้าน
2. ได้นำส่วนที่ประโยชน์มาใช้ เช่น ใบ และห้ามตัดต้นไทร
3. มีการนำเมล็ดมาเพาะเพื่อเพิ่มจำนวนของต้นไทร
4. ส่งเสริมความรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนรุ่นหลังถึงประโยชน์และคุณค่า
5. สนับสนุนให้บุคคลที่มีความรู้แล้วนำไปปฏิบัติให้เห็นผลจริง เพื่อให้เกิดประโยชน์และเห็นคุณค่ามากที่สุด

กลุ่มที่ 3 มีสมาชิก 5 คน	1. นายกฤษณะ เพ็ชรวงศ์	นักเรียน ม.6
	2. นางสาวดวงกมล อาจเอี่ยม	นักเรียน ม.6
	3. นางสาวเบญจมา บุญเรือง	นักเรียน ม.6
	4. นางสาวจิราพร นิยมณี	นักเรียน ม.6
	5. นางประจิม ทิพย์รงค์	แม่บ้าน

สะท้อนความคิดเห็น

1. ส่งเสริมความรู้ให้กับเยาวชนรุ่นหลังให้รู้ถึงคุณค่าและประโยชน์ของไทร
2. นำต้นอ่อนที่อยู่บริเวณต้นแม่มาเพาะ เพื่อนำไปปลูกทดแทน
3. นำส่วนต่างๆของต้นไทรมาใช้ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด
4. มีการนำเมล็ดมาเพาะเพื่อเพิ่มจำนวนของต้นไทร
5. ช่วยกันดูแลรักษาต้นไทรที่มีอยู่

6. ต่อด้านการปลูกป่า

กลุ่มที่ 4 มีสมาชิก 4 คน

1. นางจรรยา อัครรักษ์ แม่บ้าน
2. .นางสุดา คมกล้า แม่บ้าน
3. นางสาวสุภัตรา ประทีป ณ ถลาง นักเรียน ม.6
4. นายบุญสูง หย่องกิม นักเรียน ม.6

สะท้อนความคิดเห็น

1. นำส่วนของใบร่มข้าวมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนและคนรุ่นหลังได้รู้ถึงคุณค่าและประโยชน์ของต้นใบร่มข้าว
3. นำผลงานที่ได้รับไปเผยแพร่สู่ชุมชนต่างๆได้รับรู้
4. นำเมล็ดแก่มาเพาะทุกๆปีเพื่อเพิ่มจำนวนต้นใบร่มข้าว
5. นำต้นกล้าที่ขึ้นบริเวณต้นแม่มาปลูก คอยดูแลให้ติดดิน นำมาเพาะใส่ถุงดำ ให้ได้ต้นโตขนาดที่มีกิ่ง 3 ชั้น โดยนำต้นใบร่มข้าวมาปลูกในฤดูฝน
6. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนและในโรงเรียน

กลุ่มที่ 5 มีสมาชิก 5 คน

1. นางจุติมา ตันติเพชรภรณ์ แม่บ้าน
2. นางยุพา บางพิเชษฐ แม่บ้าน
- 3.นางสุภาภรณ์ คัมศรีทอง แม่บ้าน
4. นางสาวอมรรัตน์ การุณ นักเรียน ม.6
5. นางสาวปราธนา ภิรมณ์ นักเรียน ม.6

สะท้อนความคิดเห็น

1. นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเพาะปลูกต้นใบร่มข้าว
2. จัดการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหาใบร่มข้าวเกี่ยวกับต้นใบร่มข้าวทุก 3 เดือน หรือ 6 เดือน
3. ให้แต่ละครัวเรือนปลูกต้นใบร่มข้าวอย่างน้อยครัวละ 2 ต้น
4. ตั้งศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับต้นใบร่มข้าวในหมู่บ้าน
5. ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับต้นใบร่มข้าว

กิจกรรมที่ 19 จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

จากการดำเนินการศึกษาวิจัยภายใต้ชื่อโครงการ"การจัดการพื้นที่พูนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากพืชโบราณอย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านปากพู่ ตำบลเหมาะ อำเภอกะปง จังหวัดพังงา" ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆเสร็จสิ้นลงแล้ว โดยได้ใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือในการจัดการพื้นที่พูนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากพืชโบราณ จนเกิดการเรียนรู้ระหว่างนักเรียนกับกลุ่มแม่บ้าน และได้ช่วยกันเก็บรวบรวมข้อมูลและความรู้ต่างๆ เพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ เสนอไปยังสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภาค ต่อไป

การบริหารจัดการโครงการวิจัย

การดำเนินงานวิจัย ช่วงที่ 1

1. การประสานงานมีความสะดวก รวดเร็ว เพราะทีมวิจัยเป็นนักเรียน 10 คน ครู 2 คน อยู่ในโรงเรียนเดียวกัน ส่วนชาวบ้านอยู่ห่างจากโรงเรียนประมาณ 15 กิโลเมตร นัดหมาย ทำหนังสือเชิญ ขออนุญาตผู้ปกครองให้รับทราบได้ง่าย
2. การเก็บข้อมูลในชุมชนได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี
3. สภาพชุมชนที่บ้านปากพู้สามารถ เดินทางไปได้ทั้งจักรยานยนต์ รถยนต์ ถนนลาดยางตลอดทุกเส้นทาง สะดวก ปลอดภัย
4. สภาพอากาศของพื้นที่อำเภอกะปางฝนตกชุก 8 เดือน ตั้งแต่เดือนมีนาคม – ตุลาคมและตกเล็กน้อย ตั้งแต่ เดือน พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ ทำให้ดำเนินการช้าในช่วง มิถุนายน – กรกฎาคม
5. กิจกรรมบางอย่างต้องเก็บข้อมูลทุกเดือน จะต้องดำเนินการต่อเนื่องไปถึงช่วงระยะที่ 2 ของโครงการ
6. การดำเนินการครั้งแรกเกิดปัญหา เพราะเป็นช่วงหลังเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ ทำให้การนัดหมาย การเตรียมการล่าช้า นักเรียน ครู ชาวบ้านต่างก็มีภาระต้องค้นหาศพญาติ พี่น้อง ตลอดจนเกิดขวัญกำลังใจเสีย
7. การดำเนินงานช่วงที่ผ่านมาการติดต่อประสานงานกับพี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพังงาอย่างต่อเนื่องในการดำเนินงาน การใช้เอกสารการเงิน การเขียนรายงานความก้าวหน้าของโครงการ เข้าร่วมเวทีกิจกรรมที่โครงการจัดขึ้น และทางทีมวิจัยของโครงการก็เข้าร่วมเวทีและ กิจกรรมที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพังงาจัดขึ้น เช่น การรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัยแต่ละโครงการ

การดำเนินงานวิจัย ช่วงที่ 2

1. ได้รับการร่วมมือจากทุกฝ่ายในการพัฒนาพื้นที่เพาะปลูก การบำรุงรักษา
2. การประสานงานมีความสะดวก รวดเร็วในการนัดหมายทีมวิจัย ผู้ประสานงานและพี่เลี้ยง
3. ได้มีผู้สื่อข่าว ทีมวิจัย และผู้ประสานงานมาสัมภาษณ์ผลการดำเนินงาน
4. ได้รับการประชาสัมพันธ์จากสื่อสารมวลชน เช่น กรุงเทพธุรกิจ
5. ได้นำผลงานไปเสนอในระดับภาคใต้ ผังอันดามัน ที่โรงเรียนคลองท่อมราชภัฏรังสรรค์และแสดงผลงานระดับประเทศ ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืช อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา
6. ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพังงาให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ เสนอแนะแนวทางการวิจัยเป็นอย่างดี

บทเรียนในการทำงาน

1. งานวิจัยท้องถิ่นยังเป็นสิ่งใหม่สำหรับนักวิจัยและชาวบ้าน จึงใช้การเรียนรู้โดยทำให้นักเรียนเป็น ตัวเคลื่อนไหวงานในชุมชน
2. งานวิจัยเป็นการบูรณาการ วิชาชีววิทยาในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายเข้ากับหลาย กลุ่มสาระการเรียนรู้
3. นักเรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นตนเองร่วมกับชุมชน
4. ผู้รู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบ้านปากพู่ พืชโบราณข้าว ข้อมูลที่บอกเล่าตรงกับ หลักฐานทางวิชาการ และชุมชนเองก็ได้ทราบประวัติความเป็นมาของบ้านตนเอง
5. การดำเนินการที่ผ่านมา ชุมชนมีความรู้สึกเห็นคุณค่าของต้นโบราณข้าว ร่วมกันฟื้นฟู ช่วยกันปลูกมากขึ้น
6. นักเรียนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชต้นโบราณข้าว และร่วมกันรณรงค์ให้มีการปลูก ทดแทนให้แพร่หลาย ตลอดจนจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนในโรงเรียนได้รู้จัก
7. ชุมชนเกิดจิตสำนึก ในการร่วมกันรณรงค์ให้มีการปลูกทดแทน ซ่อมแซมส่วนที่ขาดหาย บำรุง ดูแล รักษา พัฒนาให้ดีขึ้น
- 8.เยาวชนได้ศึกษา สืบค้น ข้อมูลที่ตรงกับหลักพฤกษศาสตร์ของต้นโบราณข้าวเกี่ยวกับ ชื่อพื้นเมือง ชื่อ วิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ชื่อสามัญ ประโยชน์และโทษ
9. เกิดกลไกการมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับชุมชน
10. ชุมชนมีวิธีการและแนวทางในการจัดกิจกรรมฟื้นฟู ต้นโบราณข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจในท้องถิ่น
11. ชุมชนมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพและมาตรฐานการจัดการฟื้นฟู ต้นโบราณข้าวที่เหมาะสมกับ ท้องถิ่น
12. นักเรียนได้ศึกษาวงจรชีวิตของพืชที่เหมาะสมกับชุมชน และสถานศึกษา โดยมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการดำเนินงาน

◎ บริบทชุมชน

1. สภาพพื้นที่

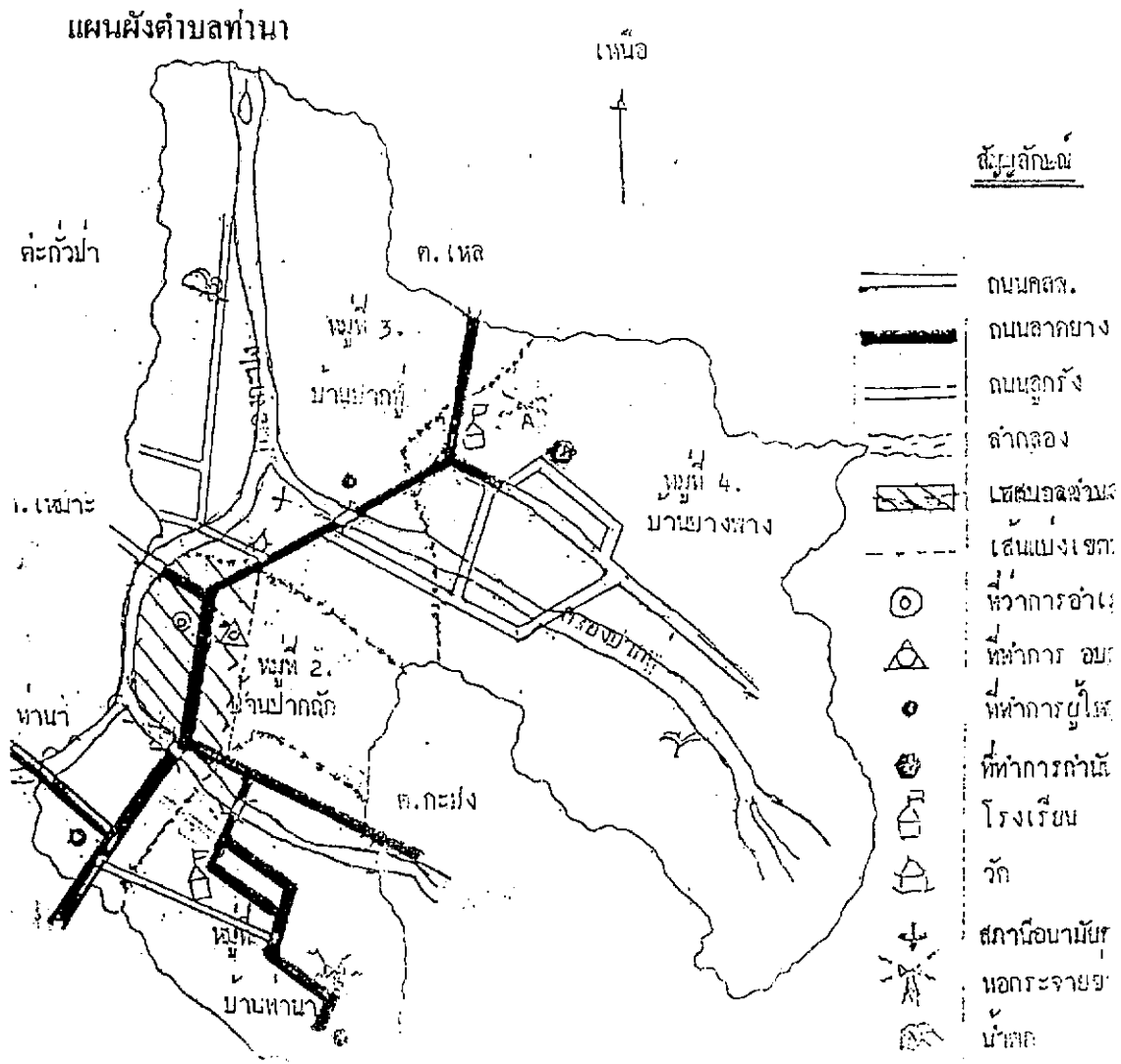
1.1. ประวัติศาสตร์ชุมชน

ชุมชนบ้านปากพู่ หมู่ที่ 3 ตำบลท่งนา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา เป็นชุมชนที่มีหุบเขาล้อมรอบเป็นอำเภอเดียวในจังหวัดพังงาที่ไม่มีพื้นที่ติดกับทะเล เป็นป่าดิบชื้น มีประวัติความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน ประวัติศาสตร์ กว่า 100 ปี มีชาวจีนอพยพมาอาศัยทำเหมืองแร่เป็นจำนวนมาก เมื่อแร่หมดไปและราคาคงต่ำ ชาวบ้านจึงหันเหมาประกอบอาชีพการเกษตรชาวจีนที่เป็นหัวหน้าผู้นำอพยพในครั้งนั้น ชื่อว่า “นายพู่” ปักหลักตั้งถิ่นฐานอยู่ต้น “คลองพู่” จึงเรียกหมู่บ้านที่อาศัยอยู่นี้ว่า “บ้านปลายพู่” ต่อมาลูกหลานชาวจีนก็อพยพมาตั้งบ้านเรือนสองแนวคลองพู่มากขึ้น และปัจจุบันเพี้ยนชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านปากพู่”

1.2. ที่ตั้ง –อาณาเขต (แผนที่ประกอบ)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลเหล	อำเภอกะปง	จังหวัดพังงา
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลกะปง	อำเภอกะปง	จังหวัดพังงา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลกะปง	อำเภอกะปง	จังหวัดพังงา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลเหมาะ	อำเภอกะปง	จังหวัดพังงา

แผนที่ชุมชนตำบลท่านา

1.3.ลักษณะทางภูมิศาสตร์

สภาพภูมิประเทศของพื้นที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อนทอดเป็นแนวยาว เป็นที่ราบบางส่วนค่อนข้างสมบูรณ์ มีชนิดป่าที่สำคัญได้แก่ ป่าดิบเขา ป่าดิบชื้น สำหรับบริเวณที่เป็นที่ราบ ส่วนใหญ่สภาพเป็นดินเสื่อมสภาพ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการทำเหมืองแร่ในอดีต การเพาะปลูกพืชต่างๆ ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะขาดอินทรีย์วัตถุ พืชที่นิยมปลูกมาก คือ ยางพารา สาวนทุเรียน สวนมังคุด สวนลองกอง

1.4.ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อนมีฝนตกชุกตลอดปี ซึ่งแบ่งฤดูได้ 2 ฤดู

1. ฤดูร้อน ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือน ธันวาคม – มีนาคม อุณหภูมิเฉลี่ย 32 องศาเซลเซียส
2. ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 785.1 มิลลิเมตร
3. ฤดูฝน ช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือน เมษายน – พฤศจิกายน อุณหภูมิเฉลี่ย 21 องศาเซลเซียส
4. ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 4,553.3 มิลลิเมตร

2.สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

2.1.ประชากร (แยกตามช่วงอายุ)

ประชากร หมู่ 3 มี 129 ครัวเรือน จำนวน 633 คน ชาย 322 คน หญิง 311 คน

อายุ(ปี)	ชาย	หญิง	รวม	อายุ	ชาย	หญิง	รวม
น้อยกว่า 1	4	1	5	14	5	3	8
1	5	8	13	15	3	1	4
2	3	5	8	16	0	4	4
3	6	1	7	17	5	2	7
4	1	5	6	18	5	3	8
5	6	5	11	19	2	7	9
6	2	5	7	20	5	2	7
7	7	3	10	21	4	1	5
8	3	7	10	22	12	4	16
9	4	7	11	23	4	2	6
10	8	5	13	24	7	7	14
11	8	5	13	25	8	2	10
12	6	7	13	26	3	6	9
13	2	1	3	27	4	5	9

อายุ(ปี)	ชาย	หญิง	รวม	อายุ	ชาย	หญิง	รวม
28	8	4	12	59	2	0	2
29	5	0	5	60	3	0	3
30	6	6	12	61	1	1	2
31	6	9	15	62	0	4	4
32	1	4	5	63	3	0	1
33	7	2	9	64	1	0	1
34	4	7	11	65	1	1	2
35	5	6	11	66	1	2	3
36	7	5	12	67	0	4	4
37	5	7	12	68	2	0	2
38	3	5	8	69	3	2	5
39	8	5	13	70	1	4	5
40	2	4	6	71	1	1	2
41	7	7	14	72	2	4	6
42	4	3	7	73	1	2	3
43	4	4	8	74	4	0	4
44	6	6	12	75	0	3	3
45	5	6	11	76	4	0	4
46	3	8	11	77	0	0	0
47	2	2	4	78	0	1	1
48	1	1	2	79	0	3	3
49	6	3	9	80	0	1	1
50	5	2	7	81	0	2	2
51	2	2	4	82	1	1	2
52	3	4	7	84	0	1	1
53	5	3	8	87	1	2	3
54	4	3	7				
55	3	4	7				
56	2	5	7				
57	3	0	3				
58	2	1	3				

*ที่มาของข้อมูล นางมลิ หมั่นการ เจ้าหน้าที่สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง อ.กะปง จ.พังงา

2.2.การตั้งถิ่นฐานบ้านเมือง

ปลูกบ้านเป็นรูปแบบสมัยใหม่ เรียบง่าย ประโยชน์ใช้สอยมาก รูปทรงจำหลังคามุงด้วยกระเบื้อง พื้นเทด้วยปูน

2.3.เส้นทางคมนาคม การติดต่อกับภายนอก

ประชากรในหมู่ 3 ต.ท่านา อ.กะปง จังหวัดพังงา สามารถติดต่อไปมาสะดวกทั้งการติดต่อต่างอำเภอ ต่างจังหวัด มีถนนเชื่อมโยงกันทุกตำบล มีถนนอย่างเพียงพอและอยู่ในสภาพดี ใช้ถนนสายตะกั่วป่า – พังงาเป็นถนนสายสำคัญ มีรถโดยสารประจำทางผ่านตั้งแต่ 07.00น.-18.00น.และมีรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง

2.4.การศึกษา

ระดับความรู้ของประชากร

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)
ประถมศึกษา	522
มัธยมศึกษา	50
มัธยมศึกษาตอนปลาย	25
อนุปริญญา	11
ปริญญาตรีและสูงกว่า	25

2.5. สาธารณะสุข (อนามัยชุมชน,ระบบประกันสุขภาพหรือสวัสดิการสุขภาพ)

มีองค์กรสาธารณสุขมูลฐาน

- ศสมช 2 แห่ง
- อสม 33 คน
- กสค 252 คน

สถานีนามัยบ้านปากพู้ ได้เปิดให้บริการรักษาพยาบาลเบื้องต้น , การส่งเสริมสุขภาพ, การฟื้นฟูสุขภาพ, การควบคุมโรค,บริการนวดตัวและนวดฝ่าเท้า

กิจกรรมสร้างสุขภาพในชุมชน เป็นการรวมกลุ่มการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เพื่อความสนุกสนาน และเพื่อเชื่อมการเตรียมการแข่งขันเชื่อมความสามัคคีในบางวาระ การบริหารองค์กรไม่ค่อยชัดเจน จัดเป็นชมรมดังนี้

1. ชมรมแอโรบิคสถานีนามัยบ้านปากพู้	จำนวน 1 ชมรม	สมาชิก 50 คน
2. กลุ่มฟุตบอล	จำนวน 1 กลุ่ม	สมาชิก 34 คน
3. กลุ่มตะกร้อ	จำนวน 1 กลุ่ม	สมาชิก 7 คน
4. กลุ่มเดิน – วิ่ง	จำนวน 1 กลุ่ม	สมาชิก 5 คน

กิจกรรมดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์

- ให้ลูกศึกษาประชาสัมพันธ์
- จัดกิจกรรมรณรงค์วันเอดส์โลก

กิจกรรมดำเนินการป้องกันยาเสพติด

สถานการณ์ยาเสพติดในเขตหมู่บ้านปากพู่ มีสภาพปัญหาความรุนแรงในการแพร่ระบาดในระดับเบาบาง กลุ่มผู้มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเสพติดมีจำนวน 6 ราย จึงมีการเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงอย่างเคร่งครัดและได้เข้าค่ายบำบัดที่วัดป่าโมกษ์และบำบัดที่โรงพยาบาล

กิจกรรม To be number one มีการรณรงค์ให้ประชาชน นักเรียนเป็นสมาชิก ชมรม To be number one

2.6.วัฒนธรรมและประเพณี

วัฒนธรรมถูกถ่ายทอดมาจากประเทศจีนผสมผสานกับไทยพุทธซึ่งมีประเพณีต่างๆดังนี้

2.6.1.วัฒนธรรมและประเพณีที่ดำรงไว้หรือฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ ได้แก่ ประเพณีเดือนสิบ, ประเพณีสงกรานต์, ประเพณีกินเจ, ประเพณีตักบาตรเทโว, , ประเพณีงานลอยกระทง, ประเพณีวันชนมไทย, ประเพณีวันม้งคุด

2.6.1.วัฒนธรรมและประเพณีที่ขาดการสืบทอดได้แก่ การร้องเพลงบอก

2.7.ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ

ประชากรนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด 100 %

2.8.การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาวะผู้นำ มีหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลท่านา

ในภาครัฐทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นและนายโยธิน บางพิเชษฐ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 มีแนวทางปฏิบัติดังนี้

- มีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น
- ติดประกาศประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของส่วนราชการ
- มวลชนจัดตั้ง ลูกเสือชาวบ้าน, ไทยอาสาป้องกันชาติ, กองหนุนเพื่อความมั่นคงของชาติ อาสาพัฒนาหมู่บ้านและป้องกันตัวเอง (อพป.)

2.9.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและกลุ่มชุมชน

ความสัมพันธ์แต่ละบ้านเป็นไปอย่างฉันท์มิตรเนื่องจากพื้นเพบรรพบุรุษเป็นคนจีน ชุมชนมีการรวมกลุ่มบริหารจัดการเพื่อสร้างประโยชน์ร่วมกันในชุมชน มีการจัดเวทีประชาคมโดยการให้มีการจัดประชุมเดือนพฤษภาคม 2540 สร้างอาชีพเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับประชาชน ตลอดจนมีการรวมกลุ่มใน

ชุมชนที่ก่อให้เกิดผลการจัดกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดความเข้มแข็ง มีผู้นำโดยการคัดเลือกในกลุ่มจากประชากรในหมู่บ้าน แบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้

กลุ่มองค์กร	จำนวนกลุ่ม	สมาชิก(คน)
เกษตรกร	1	359
สหกรณ์ยาง	1	232
แม่บ้านเกษตรกร	1	120
สัจจะออมทรัพย์	1	123
จักสาน	1	50
เลี้ยงวัว	1	35
พัฒนาสตรี	1	30

3.ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการและระบบกรรมสิทธิ์

3.1.พื้นดิน

3.1.1. พื้นดินที่เป็นเนินเขาสลับซับซ้อนเป็นส่วนใหญ่ มีเศษหินหรือลูกรังปะปนมาก จะต้องบำรุงสภาพดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์และรณรงค์เกษตรกรด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ พื้นที่ราบบางส่วนเป็นที่อยู่อาศัย

3.1.2. ใช้พื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด มีการเลี้ยงสัตว์ตามคลองพุงและคลองกะปง และเลี้ยงสัตว์แบบฟาร์มสลับกับการปลูกปาล์ม

3.1.3. ความเสื่อมโทรม สาเหตุจากฝนตกชุกทำให้น้ำดินที่ความอุดมสมบูรณ์ถูกชะล้างไปกับน้ำตลอดจนผลกระทบจากคลื่นสึนามิทำให้พื้นดินแห้งแล้งผิปกติ ระดับน้ำในดินต่ำ

3.2.พื้นน้ำ

3.2.1. แหล่งน้ำ มีแหล่งน้ำธรรมชาติในป่าสงวนแห่งชาติที่มีความสมบูรณ์คือ น้ำตกแห่งหิน

3.2.2. ระบบชลประทานมีการจัดการสร้างฝาย 1 แห่ง บ่อน้ำตื้น 2 แห่ง บ่อโยก 3 แห่ง

ประปาหมู่บ้าน 1 แห่ง

3.2.3. การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ใช้ทั้งบริโภคและอุปโภค และด้านการเกษตร

3.2.4. ความเปลี่ยนแปลง ความเสื่อมโทรม การสูญเสียและผลกระทบ

ผลจากคลื่นยักษ์ทำให้พื้นดินขาดน้ำ ฝนทิ้งช่วง ผลไม้ เสียหายจำนวนมาก ส่วนฤดูฝนเกิดฝนตกชุกมากจน ปัญหาน้ำท่วมขังพื้นที่การเกษตรและบ้านเรือน ไม่สามารถตัดยางได้ทำให้ประชากรต้องหันไปประกอบอาชีพทดแทน

3.2.5การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำ มีการจัดอบรมคนในชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขยายเขตประปา ชุกลอกคลองในช่วงฤดูแล้ง ส่งเสริม

การขุดต่อน้ำไว้ใช้ในการเกษตร

3.3.ป่าไม้และป่าชุมชน

3.3.1.ขอบเขตพื้นที่ป่าไม้ใน หมู่ 3 มีพื้นที่ทั้งหมด 23 ไร่ 15 ตารางกิโลเมตร

3.3.2.ลักษณะของทรัพยากรป่า เป็นป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีสภาพสมบูรณ์ มีน้ำตก แล่งหิน แร่ดีบุก อากาศมีความชื้นสูงในฤดูฝนทำให้มีบรรยากาศอยู่ในเกณฑ์ดี คุณภาพของน้ำผิวดินอยู่ในเกณฑ์ดี สภาพภูเขาสลับกับพื้นราบ เหมาะสำหรับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

3.3.3.การจัดการป่าและการใช้ประโยชน์

ภาครัฐ/โรงเรียนกะปงพิทยาคม/คณะวิจัย ได้จัดอบรมนักเรียนเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ จัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดและร่วมคิดร่วมพัฒนาท้องถิ่น

ภาคเอกชน มีการรับซื้อต้นไม้พวงยางพาราที่หมดน้ำอยู่แล้ว

ชุมชน มีการปลูกต้นไม้ตามแนวพระราชเสาวนีย์ มีการปลูกต้นไม้ร่มข้าวที่สวนสาธารณะหมู่ 3 จำนวน 500 ต้น ตลอดจนมีกลุ่มแม่บ้านคอยดูแลรักษาตลอดปี ที่ดินทำกินของประชากรปลูก ยางพารา ปาล์ม ทุเรียน มังคุด ลองกอง จำปาตะ ละไม

การใช้ประโยชน์จากป่า นอกจากมีการปลูกพืชเศรษฐกิจแล้วยังใช้ป่าในธรรมชาติเพื่อเป็นอาหารและเพิ่มรายได้ ได้แก่ สะตอ , เนียง เหยียง, เหมียง, ธรรมชาติ, มัณฑุ, ผักกูด, หมุย

สวนด้านสมุนไพร มีกลุ่ม อสม.ได้รวบรวมสมุนไพรในป่ามารวบรวมปลูกเพื่อศึกษาประโยชน์ทางยาที่สถานีนามัย

4.สภาพทางเศรษฐกิจ

4.1.การประกอบอาชีพประชากรในหมู่ 3 บ้านปากพู้ ตำบลท่านา อำเภอกะปง จังหวัดพังงา

อาชีพ	คิดเป็นร้อยละ
เกษตรกรรม	46.96
รับจ้าง	41.58
ค้าขาย	4.01
ข้าราชการ+รัฐวิสาหกิจ	1.60
อื่นๆ	1.83

*ที่มาของข้อมูล เอกสารสรุปการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลท่านา อ.กะปง จ.พังงา ปี 2547

4.2.การลงทุน การผลิตหมวกใบร่มข้าว ซึ่งถือว่าเป็นงานอดิเรกของกลุ่มแม่บ้านการผลิตและ

การแปรรูป เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์หลังการเก็บเกี่ยว ต้นทุนน้อย ผลตอบแทนไม่ค่อยคุ้มค่า เพราะต้องใช้เวลาาน ที่สำคัญใบร่มข้าวมีปริมาณน้อยไม่เพียงพอต่อการผลิต

4.3.การจัดการปัจจัยการผลิต

4.3.1.ปัจจัยที่ผลิตเอง เป็นการรวมกลุ่มแม่บ้าน 30 คนหมุนเวียนกันมาจักสานวัน 5 คน
ณ. ศูนย์วัฒนธรรมบ้านปากพู่

4.3.2.ปัจจัยที่ซื้อจากภายนอก จะซื้อไม้ไผ่ แลคเกอร์

4.4.การตลาดการค้าและการขนส่ง หมวกใบร่มข้าวจะจัดจำหน่ายตามงานประเพณีท้องถิ่น งานแสดงสินค้าพื้นเมืองที่ต่างจังหวัดจัดขึ้น ราคาจำหน่ายตั้งแต่ราคา 35 บาทจนถึง ใบละ 100 บาท

4.5.การใช้แรงงาน การใช้แรงงานภายในชุมชนหมุนเวียนกันวัน 10 คนรวม 50 คน

4.6.การสนับสนุนขององค์กรภายนอก

4.6.1.ความสัมพันธ์ขององค์กรหน่วยการผลิต/ชุมชน มีหน่วยงานที่สนับสนุนด้านงบประมาณ จากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเกษตรอำเภอสนับสนุนการปลูก หน่วยงานพัฒนาชุมชนได้ให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ส่วนคณะวิจัยโครงการ การจัดการฟื้นฟูอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากพืชใบร่มข้าวอย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสม กับชุมชนบ้านปากพู่ นั้น เป็นตัวแทนเพิ่มพลัง สร้างสรรค์ชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมพูดคุย พบปะ หาขั้นตอนวิธีการฟื้นฟู เก็บข้อมูลสภาพชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และปัญหาอื่นๆ

◎ วิจัยพืชใบร่มข้าว

1. ศึกษาความเป็นมาใบร่มข้าว¹

เมื่อประมาณ 100 กว่าปี ชาวบ้าน "ปลายพู่" ปัจจุบันชื่อว่า "บ้านปากพู่" หมู่ 4 ตำบลท่านา อำเภอเกาะปัง จังหวัดพังงา พบต้นไม้ชนิดหนึ่งเรียกว่า "ใบรวบข้าว" มีลักษณะพิเศษคือใบหนา ยาว มีความคงทน ต่อแดดและฝนได้ดี ชาวนาใช้ส่วนของใบร่มข้าวหลายใบรวบข้าวหลังเก็บเกี่ยว ต่อมาชาวจีนที่อพยพมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ มาตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพทำเหมืองแร่ดีบุก จำนวนมาก จึงถ่ายทอดวิธีการทำหมวก รูปทรงหมวกจีนให้ภรรยา เพื่อให้คนงานเหมืองแร่ได้ใช้กันฝนและที่เหลือก็จำหน่าย ให้แก่ชาวบ้านเพื่อไว้กันแดดกันฝนในการประกอบอาชีพทำไร่นา เรียกหมวกนี้ว่า "หมวกใบร่มข้าว" ซึ่งผู้ที่สืบทอดรุ่นแรกมี นางวัน อ่องพู่ นางเอ๋อ นางนุ้ย นางแจ่ม ต่อมาลูกหลานของบุคคลเหล่านี้ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านปากพู่ หมู่ 3 ตำบลท่านา อำเภอเกาะปัง จึงได้ถ่ายทอดวิธีการสานหมวกใบร่มข้าวมาเป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัว คือ นางจันตีเพ็ง นางปัด ทิพย์รงค์ นางก้อย แซ่ตัน นางยุพา บางพิเชษฐ์ นางหึ่ง อ่องพู่ นางสมจิตร บางพิเชษฐ์ นางยุพดี สร้อยสิงห์ นางต่วน ทิพย์รงค์ นางสาวอุบล ทิพย์รงค์

ต่อมาปี พ.ศ. 2528 ทางราชการ ได้เล็งเห็นว่าใบร่มข้าวกับวิถีชีวิตชุมชนบ้านปากพู่และหมู่บ้านใกล้เคียง จึงได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้การทำหมวกสานไม้ไผ่ใบร่มข้าวเป็นครั้งแรก โดยมี นางต่วน ทิพย์รงค์ และ นางสาวอุบล ทิพย์รงค์ เป็นผู้ฝึกอบรม มีกลุ่มแม่บ้านหลายหมู่บ้านเข้าร่วมการฝึกอบรม แต่บางหมู่บ้านกลับลืมเลือนวิธีการทำและขาดการดูแลขององค์กรที่รับผิดชอบ อาชีพนี้จึงไม่ค่อยแพร่หลายไปยังตำบลอื่น ทั้งที่ขณะนี้หมวกสานใบร่มข้าวยังผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด

ปัจจุบันนี้ ได้ จัดสร้างศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านและพิพิธภัณฑ์เหมืองแร่ขึ้น เพื่อไว้เป็นสถานที่ฝึกอบรมการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน แก่กลุ่มแม่บ้านฯ นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไป เพื่อได้ศึกษาเรียนรู้นำไปประกอบอาชีพเสริมรายได้แก่ครอบครัวตลอดจนอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่านา สภาวัฒนธรรมจังหวัดพังงาและร่วมกันบริจาคสมทบของประชาชนอำเภอเกาะปัง

2. ศึกษาวิจัยด้านพฤกษศาสตร์

ใบร่มข้าว, ใบรวบข้าว มีชื่อวิทยาศาสตร์ *Heliciopsis terminalis* Sleumer. ชื่อวงศ์ PROTEACEAE มีชื่อเรียกทางภาคใต้ว่า ขวัญข้าว ,คต, ได้ขวานช้าง,เหมือดคน,เหมือดคง จังหวัดสุราษฎร์ธานีเรียกว่า พรหมคต ภาคเหนือเรียกว่า เหมือดตัวผู้ กลุ่มศึกษาได้ศึกษาตามใบงานเกี่ยวกับลักษณะของราก ลำต้น ใบ ดอก ผลและเมล็ด มีรายละเอียดดังนี้

¹ จากคำบอกเล่าของ นางสาวพิศเอกอุตมพงษ์และ นายสมชาย เพ็ชรารักษ์

ราก (Root)

จากการศึกษาลักษณะและโครงสร้างของรากของใบรุ่มข้าว จำนวน 13 ใบงาน พบว่า ใบรุ่มข้าวมีทั้งรากแก้ว, รากแขนงและรากฝอย ซึ่งแต่ละชนิดของรากมีรายละเอียดดังนี้

รากแก้ว (Top root system) เป็นรากที่มีขนาดใหญ่ที่สุด เป็นส่วนสำคัญคือช่วยในการพยุงลำต้น เป็นส่วนที่เชื่อมต่อโคนต้นมีเพียงราก 1 ราก โดยมีทิศการเจริญเติบโตของรากทิศทางเดียวกับแรงโน้มถ่วงของโลกคือเจาะลงสู่พื้นดิน บริเวณรากแก้วจะมีขนราก (root hair) ที่เกิดจาก epidermis ของรากที่ยื่นออกมา จากการศึกษาด้านอายุ 30 วัน รากแก้วมีสีน้ำตาลเข้ม ความยาว 16.5 cm ต้นขนาด 1 cm จากปลายสุดเป็นหมวกราก (root cap) มีเปลือกอ่อน ทำหน้าที่ป้องกัน รากอันตราย เมื่อผ่าตามแนวขวาง แล้วนำไปส่องกล้องจุลทรรศน์ ก็จะเห็นว่ามีการเรียงตัวเซลล์อย่างหนาแน่น (ตามภาพใบงาน) มีเส้นรอบวง 1.5cm รากแก้วจะยาวมากกว่ารากแขนง แต่เมื่อนำต้นที่มีอายุ มากกว่ามาศึกษาพบว่า เมื่อโตขึ้น รากแขนงจะมีความยาวกว่ารากแก้ว

รากแขนง (Lateral root system) เป็นรากที่งอกออกจากรากแก้ว มีขนาดเล็กจะพบมากบริเวณส่วนบนหรือติดกับโคนต้นส่วนที่ลึกลงจะพบรากแขนงเล็กน้อย มีลักษณะแพร่กระจายทุกทิศทุกทาง มีขนาดใหญ่และเล็กลงเรื่อยๆจนถึงปลายราก ยาวจากโคน 4 cm รากที่ยาวที่สุด มีเส้นรอบวง 0.05 cm ของลำต้นสูง 1 cm แพร่กระจายรอบลำต้น สีขาวขุ่นเหลืองปนน้ำตาล

รากฝอย (Fibrous root system) เป็นรากที่เล็กที่สุด จะพบมากบริเวณรอบรากแขนง มีสีขาวขุ่น ออกเหลืองปนน้ำตาล ยาว 2 cm เป็นรากที่สั้นที่สุด ขนาดเส้นรอบวง 0.02 cm กลิ่นของรากเหมือนกลิ่นรากทั่วไป

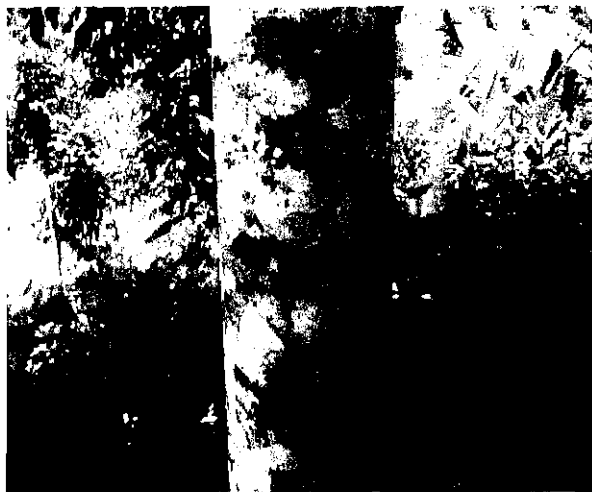

ลำต้น (Stem)

ลำต้น (Stem) เป็นส่วนที่เจริญ มาจากเนื้อเยื่อเจริญปลายยอดของต้นอ่อน มีหน้าที่ นำน้ำ แร่ธาตุและอาหารส่งผ่านไปยังส่วนต่างๆ ช่วยพยุงกิ่งก้าน ใบให้ได้รับแสงสว่างได้มากที่สุด

จากการศึกษาลักษณะลำต้นของใบร่มข้าว

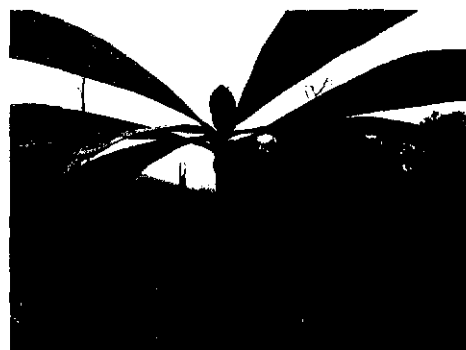
อายุมากกว่า 20 ปี จำนวน 13 ใบงาน พบว่า ลำต้นของใบร่มข้าวเป็นไม้พุ่มและไม้ต้น มีความสูงประมาณ 13 เมตร เส้นรอบวงประมาณ 120 cm ผิวเรียบ ขรุขระเล็กน้อย ลำต้นตรง ถิ่นอาศัยบนบกที่อากาศชุ่มชื้น รูปร่างทรงพุ่มรูปไข่ ลำต้นเหนือดิน ต้นอ่อนสีเขียวเข้ม ต้นแก่สีน้ำตาลปนขาว เขียวบ้างไม่ชัดเจน ไม่มียาง โครงสร้างภายในเซลล์มีลักษณะเซลล์หนาแน่น มีท่อลำเลียง เรียงตัวเป็นระเบียบรอบๆ

ต้นโดยมีท่ออาหารอยู่ด้านนอก(Phloem) ท่อน้ำ (xylem) ลำต้นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดมีอายุมากกว่า อยู่ข้างใน ในแนวรัศมีเดียวกันประโยชน์ของลำต้น ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์เครื่องเรือน

ใบ (Stem)

ใบ มีหน้าที่สังเคราะห์ด้วยแสง โครงสร้างภายนอกได้แก่ แผ่นใบ ก้านใบ หูใบ เส้นใบ เส้นกลางใบโครงสร้างภายในประกอบด้วย เอพิเดอร์มิส แพลลิสเดมีไซฟิลล์ สปันจิมีไซฟิลล์มัดท่อลำเลียง ปากใบ เซลล์คุม รูปปากใบ

ลำต้นที่มีอายุ 10 ปี

จากการศึกษาลักษณะใบของใบร่มข้าวอายุมากกว่า 20 ปี จำนวน 15 ใบงาน

พบว่า ใบของใบร่มข้าวเป็นใบเลี้ยงคู่ ชนิด ใบเดี่ยว บริเวณกลางใบกว้างที่สุดประมาณ 14 –30 cm ยาวประมาณ 65-100 cm มีลักษณะพิเศษของใบทนต่อน้ำและความชื้น การเรียงตัวของใบบนกิ่งเป็นวงรอบข้อ 1 รอบมีใบประมาณ 6-12 ใบ รูปร่างแผ่นใบเป็นรูปหอก ปลายใบแหลมถึง รูปทรงโคนใบสอบสอบเรียวรูปร่าง

ส่วนหลังใบหรือท้องใบ

ขอบใบเรียบ ก้าน ใบใบ ตา มีขนสีน้ำตาลคล้ายกำมะหยี่ การจัดเรียงตัวของเส้นใบเป็นแบบร่างแห เส้นกลางใบใหญ่ที่สุด 0.5 cm แตกแขนงออกเป็นเส้นเล็กๆ สลับซ้ายขวาแต่ละด้าน 15 – 16 เส้นรวมซ้ายขวา 30 – 32 เส้น ท้องใบมีขนลักษณะสาก ด้านหลังมันวาว หลังใบสีเขียวเข้ม ท้องใบสีอ่อนกว่าสีของใบแตกต่างกันไปตามอายุ เมื่ออายุมากขึ้น ใบมีความหนาแน่นเฉลี่ย

0.05 g/cm เบาลอยน้ำได้ ใบอ่อนลักษณะตุ่มคล้าย

ดอกจำปี ก้านใบจะติดเป็นวงรอบข้อของกิ่ง ใบไม่มีหยัก โครงสร้างภายในของใบ (ตามใบงาน) ประโยชน์ ใช้ทำหมวกจีนสานเข้ากับไม้ไผ่ ทำเครื่องประดับ โคมไฟ

ดอก (Flower)

ดอก เป็นอวัยวะสืบพันธุ์ของพืชพวกแองจิโอสเปิร์มมีเป็นส่วนหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงมาจากกิ่งและใบ เพื่อทำหน้าที่ในการสืบพันธุ์ มีส่วนประกอบสำคัญคือ กลีบเลี้ยงกลีบดอก เกสรเพศผู้ เกสรเพศเมีย ฐานรองดอก ก้านดอก (ใบงานประกอบการศึกษาจำนวน 41 ใบงาน)

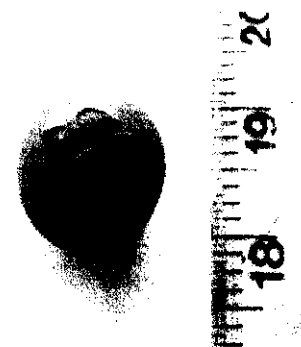
ผล (Fruit)

หลังจากเกิดการปฏิสนธิแล้ว Ovule จะเจริญเปลี่ยนแปลงเป็นเมล็ด ส่วนรังไข่ จะขยายขนาดเจริญเป็นผล โครงสร้างของผลประกอบด้วย Exocarp ,Mesocarp, Endocarp

จากการศึกษาลักษณะผลของใบรุ่มข้าวอายุมากกว่า 20 ปี จำนวน 7 ใบงาน พบว่า ผลของใบรุ่มข้าวเป็นผลชนิดเดี่ยว ออกเป็นช่อๆละ 10 – 13 ผล จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการปฏิสนธิของดอก จากการสังเกตพบว่ามีลักษณะทรงกลมคือส่วนที่บานอยู่ด้านล่าง ส่วนที่แหลมอยู่ด้านบน มีขนอยู่ตรงบริเวณฐานรองดอกที่เปลี่ยนมาทำหน้าที่เชื่อมต่อกับผลมายังก้าน กิ่ง ผลสดสีเขียวสด แดงอมม่วง เหลืองส้ม มีแข็ง มียางเหนียว ผิวเรียบ ขนาดกว้าง 1.5 cm ยาว 2.5 cm มีกลิ่นฉุน ผลสดมีรสฝาด ขมเล็กน้อย ผลสุกแก่จัดมีรสหวาน จำนวนมาก ผลแห้ง มี เปลือกหุ้มสีน้ำตาล ขนาดของเมล็ด กว้าง 1.2 cm ยาว 2.3 cm หลุดง่าย ผิวเขียวขรุขระ เบาลอยน้ำได้ เขย่ามีเสียงของเมล็ด ประโยชน์ เป็นอาหารของเพลี้ย มด ค้างคาวป่า กระรอก ฯลฯ

ส่วนหน้าใบ

ฐานรองดอกที่ทำหน้าที่เปลี่ยนมาเชื่อมต่อกับผลไปยังกิ่ง

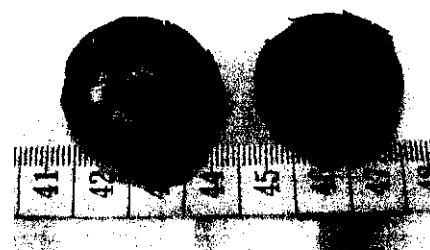

ลักษณะผลที่ติดกับกิ่ง

เมล็ด (Seed)

เมล็ดคือ ออวูล หรือถุงเอ็มบริโอ ที่ถูกปฏิสนธิแล้วและเป็นแหล่งสร้างฮอร์โมน Auxin, Gibberellin และ Cytokinin ซึ่งจำเป็นต่อการแบ่งเซลล์และการเจริญของรังไข่

ส่วนประกอบของเมล็ดได้แก่ เปลือกหุ้มเมล็ด เอนโดสเปิร์ม และเอ็มบริโอ

ลักษณะเปลือกหุ้มเมล็ด

จากการศึกษาลักษณะเมล็ดของใบร่มข้าวอายุมากกว่า 20

ปี จำนวน 8 ใบงาน พบว่า เมล็ดมีเปลือกหุ้มสีน้ำตาล เมล็ดสดกว้าง 0.6 cm ยาว 1.0 cm ผล เมล็ดแห้งกว้าง 0.7 cm ยาว 1.6 cm สีของเมล็ด สีดำกลม จำนวน 1 ผลจะมีเมล็ดเพียง 1 เมล็ดโครงสร้างภายนอกและภายใน

ลักษณะเนื้อ(เอนโดสเปิร์ม)

ลักษณะเอ็มบริโอ

3. ศึกษาวิจัยด้านชีววิทยา

ต้นใบร่มข้าว สามารถขยายพันธุ์โดยการงอกของเมล็ด จากการศึกษากการเพาะเมล็ด เมล็ดต้นใบร่มข้าวมีระยะพักตัวนานตั้งแต่เดือนมีนาคม – เมษายน เริ่มงอก เดือน พฤษภาคม ช่วงแรกจะมีการเจริญเติบโตช้า จะงอกได้ดีในดินร่วน หรือเศษใบไม้แฉลบ กาบมะพร้าว เปลือกถั่ว ขี้เถ้า โดยเฉลี่ยเดือนละ 1 cm จะงอกรากแรกเกิดออกมาแล้วต้นให้เปลือกหุ้มเมล็ดและใบเลี้ยงเริ่มโผล่ขึ้นเหนือดินแล้วเปลือกหุ้มเมล็ดค่อยๆหลุดออกไปเหลือใบเลี้ยง 2 ใบ มีสีเขียวอ่อน จากนั้นขนาดของใบจะโตขึ้น ประมาณ 2 เดือนจะมีใบแท้ เกิดขึ้น เมื่ออายุครบ 5 เดือนจึงนำไปปลูก ที่มีบริเวณร่มไม้ หรือที่มีต้นไม้อยู่อย่างหนาแน่น มีความชื้นพอเหมาะ อายุ 2 ปีถึงจะเจริญอย่างรวดเร็ว อายุ 10 ปีขึ้นไป ถึงจะออกดอกออกผล ปีละครั้ง ผลของใบร่มข้าวจะถูกครอบงวนมากที่สุดในช่วงผลกำลังสุกจากค้างคาว กระรอก กระแต เป็นส่วนใหญ่ ช่วงแรกต้องดูแลเอาใจใส่เท่านั้น หลังจาก ไปแล้ว ปล่อยไว้ให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติเองได้ ต้นใบร่มข้าวมีอายุยืนได้กว่า 100ปี

จากรายละเอียดข้างต้น สรุปได้ว่า การเจริญเติบโตจนมีอายุ 10 –15 ปี จากการสอบถามข้อมูลจากชาวบ้านปากพูน บางต้นไม่เคยออกดอกออกผลให้เห็นเลย และไม่ค่อยมีการนำมาปลูก นักเรียนกลุ่มที่ศึกษาด้านใบร่มข้าวร่วมกับกลุ่มแม่บ้าน ร่วมกันปลูกที่สวนสาธารณะหมู่บ้านปากพูนและจัดการบำรุงรักษา

3. ศึกษาวิจัยด้านนิเวศวิทยา

ใบร่มข้าว เจริญได้ดีในพื้นที่มีลักษณะดังนี้

ลักษณะทางกายภาพ

ใบร่มข้าวที่ให้นักเรียนไปสำรวจ

- 1.สภาพแวดล้อมทั่วไป อยู่ในเขตที่ดินมีความชื้นสูง ชอบอยู่ใต้ร่มของต้นไม้อื่นๆ อยู่หุบเขา เิงเขา
 - 2.สภาพดิน เป็นดินร่วนปนทราย ร่วนซุย ผิวดินสีคล้ำ มีซากพืช ซากสัตว์ ไม้เน่าเปื่อยปะปน
- ดินมีสภาพเป็นกลาง

ลักษณะทางชีวภาพ

สัตว์ที่อาศัยอยู่บนต้นใบร่มข้าวมากที่สุดคือ มดดำตัวเล็กๆ มีการสร้างรังด้วยใบร่มข้าวขนาดใหญ่ เพลี้ย กิ้งก่า งู นกบวช นกจิ้ง แมงปอ ผีเสื้อ กระรอก ผึ้ง ต่อ แตน เวลากลางวันจะมีค้างคาวป่ามีกินผลสุก และทำให้ผลร่วงลงจำนวนมาก ใต้ต้นใบร่มข้าวมีมดดำตัวเล็กๆจำนวนมาก หอยทาก ปลวก ในดินมีไส้เดือนดินขนาดเล็ก

พืชส่วนใหญ่ พวกที่เกาะเกี่ยวพันตามลำต้น กิ่ง ก้าน ใบได้แก่พวก เกล็ดนาคราช เฟิร์น ข้าวหลวงหลังลาย กระแตไต่ไม้ รา ไผ่เคนส์ มอส พืชที่อาศัยใกล้ต้นที่ศึกษาได้แก่ ต้นกล้วยป่า จิก ยางพารา หนุ่ย ผักกูด ลูกจิง ต้นมังคุด ต้นยุง ทุเรียน

ความสัมพันธ์ในเชิงนิเวศวิทยา

สิ่งมีชีวิตที่พบส่วนหนึ่งจะเป็นผู้กินซากพืชซากสัตว์ เช่นหอยทาก มด ไส้เดือน ปลวก ส่วนพวกที่ย่อยสลายได้แก่พวกจุลินทรีย์และแบคทีเรียต่างๆที่มีอยู่ในดินที่ทำให้ธาตุอาหารสำหรับพืชมีการหมุนเวียนกลับมาใช้ได้อีก และช่วยให้สภาพดินมีความร่วนซุย พวกนก กระแต กระรอก ช่วยกันกำจัดหนอนตามเปลือกต้น และตามต้น ช่วยให้ต้นไม่เกิดโรคและไม่มียหนอนมาทำอันตรายได้ นกช่วยจิกแมลงที่จะกัดกินผล มดได้รับอาหารจากเพลี้ย ส่วนเพลี้ยก็ได้ประโยชน์ร่วมกัน คือ เพลี้ยได้น้ำหวานจากผลใบร่มข้าวแล้ว มดดำได้น้ำหวานจากกันของเพลี้ย

การใช้ประโยชน์

ในการศึกษาการใช้ประโยชน์จากต้นใบร่มข้าว

ผลเป็นอาหารของค้างคาว นก กระแต กระรอก และสัตว์ทั่วไปผลดิบมีรสฝาด ผลสุกมีรสหวาน คนไม่นิยมกินเพราะมีกลิ่นฉุน ลำต้นใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ เครื่องเรือน ใบทำหมวก โคมไฟ

4. ศึกษาวิจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อ

เมื่อกว่า 100 ปี ชาวบ้านได้ใช้ใบร่มข้าว ทำพิธีรับขวัญข้าว ก่อนเก็บเกี่ยวเพื่อเป็นสิริมงคลและเชื่อว่า จะมีความอุดมสมบูรณ์มั่งคั่งแก่วงศ์ตระกูล ต่อมาชาวกะปงเลิกทำนาเพราะพื้นที่เหล่านั้น ได้ค้นพบ ทรัพยากรที่ล้ำค่ามหาศาลจึงหันเหวิถีชีวิตไปประกอบอาชีพ มาทำเหมืองแร่แทน ชาวจีนที่อพยพมาทำมาหากินมาตั้งถิ่นฐานอำเภอกะปง เห็นคุณสมบัติใบร่มข้าวที่มีความทนทานต่อน้ำฝนเป็นปีๆ จึงได้คิดประดิษฐ์ เป็นหมวกจีนสานเข้ากับไม้ไผ่ สืบทอดแก่รุ่นลูก หลานจนถึงปัจจุบัน จึงกลายเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ตามวิถี

โรงเรียนกะปงพิทยาคม กับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมจักสานหมวกใบร่มข้าว

โรงเรียนกะปงพิทยาคม เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา หนึ่งในจังหวัดพังงา ที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วม โครงการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม โครงการรุ่งอรุณ ได้ดำเนินการตามมาตรการยุทธศาสตร์โครงการ รุ่งอรุณ มุ่งการมีส่วนร่วม การบูรณาการ การเรียนรู้ เพื่อก่อผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนะ ค่านิยม พฤติกรรมที่เป็นมิตรกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน

วงจรการจักสานหมวกใบร่มข้าว

การจักสานหมวกใบร่มข้าว นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหนึ่งของอำเภอกะปงเป็นกันมานาน โดยใช้วัสดุที่มีตามธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งเกษตรกรสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคนใช้กันในชีวิตประจำวัน และในงานอาชีพเกษตร การทำหมวกใบร่มข้าวยังช่วยสร้างงานและอนุรักษ์พลังงานอีกทางหนึ่งช่วยอนุรักษ์ศิลปะ หัตถกรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง

หมวกใบร่มข้าวยังเป็นการประหยัดพลังงานในทางตรงและทางอ้อม และไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและก่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในด้านอนุรักษ์ คือ ปลูกใบร่มข้าว และไม้ไผ่เหมียงเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

สถานที่ดำเนินการและจัดจำหน่าย

- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านปากพู้ หมู่ 3 ต.ท่านา อ. กะปง จ. พังงา
- โรงเรียนกะปงพิทยาคม อ. กะปง จ. พังงา โทร 076 499108

การขนส่ง

- การนำผลิตภัณฑ์ใบร่มข้าวไปสู่ผู้บริโภคหรือผู้ใช้จะนำออกจำหน่ายในตลาดนัดกันแลผู้บริโภคจะสั่งซื้อโดยตรงจากผู้ผลิต

การบริโภคและการใช้ผลิตภัณฑ์

- หมวกใบร่มข้าวเกษตรจะให้เป็นอุปกรณ์บังคับแต่ในการทำงานหมวกใบร่มข้าวจะมีความทนทาน จากการสอบถามผู้ใช้สามารถใช้งานตามปกติทุกวันเป็นเวลาเป็นปี

การกำจัดทิ้ง

- หลังจากหมดสภาพการใช้ วัสดุทุกอย่างสามารถสลายตัวตามธรรมชาติ
- ประเด็นการอนุรักษ์และสิ่งแวดล้อม
- ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น
- กระบวนการผลิตไม่ยุ่งยากซับซ้อน เกี่ยวข้องกับการใช้พลังงานน้อยมากและไม่กระทบสิ่งแวดล้อม
- ทดแทนการใช้หมวกพลาสติกและหมวกที่ผลิตจากเส้นใยสังเคราะห์
- ลดปัญหาขยะจากผลิตภัณฑ์หมวก อุปกรณ์กันแดดผืนอย่างอื่น ๆ

ประโยชน์ของต้นใบร่มข้าว

1. ใบใช้ทำหมวก ทำโคมไฟ เครื่องประดับตกแต่งบ้าน
2. ผลเป็นอาหารของสัตว์โดยเฉพาะค่างคาว
3. ลำต้นเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์และใช้ทำเฟอร์นิเจอร์
3. เป็นพืชเศรษฐกิจชุมชน สินค้าโอท็อป สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดพังงา

ประโยชน์อื่น ๆ

- การผลิต ทำในท้องถิ่นและก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้
- เกษตรกรมีรายได้เสริมเมื่อเสร็จสิ้นจากรายได้หลัก
- ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ใบร่มข้าวและไม้ไผ่เหมียงโดยการปลูกเพิ่มเติม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหัตถกรรมพื้นบ้านจากใบร่มข้าวในการทำหมวกวัสดุ

- ใบร่มข้าว
- ดอกไม้ไผ่เหมียง
- หวาย
- โครงหมวกไม้ไผ่ผะ

อุปกรณ์

- มีดเหลาดอก
- แป้นเหล็กเหลาหวาย
- กรรไกร
- เหล็กนำ
- เลื่อยคั่นธนู

ขั้นตอนการผลิต

1. ตัดแต่งใบรุ่มข้าวที่ตากแห้งสนิท
2. เหลาตอกไม้ไผ่เหมีย้งทำโครงหมวก
3. สานตอกไม้ไผ่เป็นโครงหมวกตามแบบโครงหมวกด้านในและด้านนอก
4. จักใบรุ่มข้าวลงในแบบโครงหมวกด้านนอก
5. วางใบรุ่มข้าวลงในแบบโครงหมวกด้านใน
6. ใส่โครงขอบด้านข้าง
7. สานไม้ไผ่เก็บขอบด้านข้างรอบหมวก
8. สานหวายถักจอบหมวก
9. จำหน่าย

สรุปผลการดำเนินงาน ช่วงที่ 1

จากการดำเนินงานดังกล่าวใช้กระบวนการพูดคุย ค้นคว้า สัมภาษณ์ ทำให้ทีมวิจัยที่เป็นนักเรียนรู้สึกสนุกในการลงพื้นที่ ได้รู้จักประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนและสามารถถ่ายทอดให้คนอื่นได้ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนชุมชนมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น คนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่มีแนวคิดร่วมกัน ตระหนักถึงความสำคัญประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบ้านเจตนเองและชุมชน มีความตระหนักในการอนุรักษ์พืชโบราณข้าวและพืชอื่นๆ และได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ในการดำเนินงานวิจัยในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบ้านปากพู่ จากคำบอกเล่าของ นายไคเซ่ง แซ่พู่ อายุ 86 ปี และลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ได้แก่ นางหั่ว อ่องพู่ นางยุพา 73 นางพิเชษฐ์ อายุ 73 และนางปัด ทิพย์รงค์และนางสุพิศ เอกอุดมพงศ์ บอกว่านายไคเซ่ง แซ่พู่เป็นชาวจีนที่อพยพมาพร้อมกับพ่อแม่เป็นชาวจีน มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านปากพู่จนถึงปัจจุบัน ส่วนความเป็นมาของโบราณข้าวที่นางหั่ว อ่องพู่ บอกเล่าให้ลูกหลานฟังเสมอว่า ชาวจีนมาเห็นชาวนาใช้โบราณข้าวปัดศรีระกันฝนและทำขวัญข้าว จึงได้นำมาทำหมวกทรงจีน ข้อมูลสืบค้นสอดคล้องกับหลักฐานทางราชการ ประชากรหมู่ 3 มี 129 ครัวเรือน จำนวน 633 คน การคมนาคมติดต่อกับภายนอกสะดวก ด้านการศึกษา ประชากรมีการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด 522 คน สภาพปัญหาความรุนแรงในการแพร่ระบาดในระดับเบาบาง ด้านประเพณีและวัฒนธรรมวิถีชีวิต ถูกถ่ายทอดมาจากประเทศจีนผสมผสานกับไทยพุทธ สิ่งที่สูญหายไปคือประเพณีการร้องเพลงบอก ประชากรนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด มีความสัมพันธ์แบบฉันท์มิตร ด้านกรรมสิทธิ์พื้นดินเป็นเนินเขาตลิ่งชันชันเป็นส่วนใหญ่ มีแหล่งธรรมชาติในป่าสงวนแห่งชาติที่อุดมสมบูรณ์คือ น้ำตกแหล่งหิน ป่าไม้และป่าชุมชน 23 ไร่ 15 ตารางกิโลเมตร อาชีพหลัก เกษตรกรรม ต้นโบราณข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจชุมชนชนิดหนึ่ง เป็นพืชที่มีลักษณะดี มีคุณค่าประโยชน์ จากคำบอกเล่าของคุณบุญสม มีเกิด หัวหน้ากลุ่มแม่บ้านเล่าว่า มีชาวนาจีนมาชมผลิตภัณฑ์ เขาบอกว่าไม่ต้องเสียเวลาทำหมวกให้ปลูกขายในอย่างเดียวประหยัดเวลา ประเทศของเขาเอาไปประดับเป็นฉาก เป็นมุมห้องสวยดี แสดงว่าโบราณข้าวนี้มีคุณสมบัติหลายประการ หากเราได้สืบค้นหาคุณค่าประโยชน์ต่อไป จะส่งผลให้เศรษฐกิจเข้มแข็งขึ้น ขณะนี้ปริมาณต้นโบราณข้าวมีน้อยมากไม่เพียงพอต่อความต้องการ ถ้าไม่ช่วยกันปลูกต้องสูญพันธุ์ไปแน่นอน ปัญหานี้ นักเรียนจึงต้องช่วยกันแก้ปัญหา วิเคราะห์ ออกแบบสอบถาม พูดคุย ระดมความคิดร่วมกับชาวบ้านโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ชาวบ้านและบุคคลทั่วไปร่วมกันปลูกอนุรักษ์และหาวิธีพัฒนาอาชีพนอกจากต้นโบราณข้าวแล้ว ควรสืบค้นพืชอื่นๆเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะ/ปัญหา

1. จากผลการดำเนินงานของชาวบ้าน นักเรียนร่วมกันปลูกต้นโบราณข้าวเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2547 ปีที่ผ่านมา ปรากฏว่าจำนวน 500 ต้น ตายจำนวน 100 ต้น ส่วนที่ปลูกไว้ที่โรงเรียนก็ตายหมดฉะนั้นจึงต้องจัดกิจกรรมพัฒนาปลูกทดแทนให้เพียงพอ ปัญหาที่ต้นโบราณข้าวตายสาเหตุมาจากผลกระทบจากภัยแล้ง

2. การแสดงผลงานนักเรียนเรื่องผลการศึกษาใบร่มข้าวนั้นเลื่อนจากเดิมวันที่ 8 พ.ค. 49 เป็น 8-24 ต.ค 2548 ณ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช เขื่อนลำตะคอง อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
3. การศึกษาข้อมูลเรื่องดอกต้องศึกษาเพิ่มเติมอีกเพราะผลจากภัยแล้งส่งผลให้พืชออกดอกออกผลไม่ตรงตามฤดูกาล
4. การศึกษาข้อมูลเรื่องผลในปีนั้นผลเกิดน้อยมาก จากที่ศึกษาด้านใบร่มข้าวที่มีอายุมากที่สุดสามารถออกดอก ออกผลได้นั้นขณะนี้เหลืออยู่แค่ 6 ต้น และอีก 1 ต้นกำลังจะตาย ลักษณะการตายนั้นยอดจะเหี่ยวลงมาใบ ถึง ลำต้น ยังคงเหลือแค่ 5 ต้น ส่วนที่ปลูกไว้ 500 ต้นนั้นต้องคอยอายุถึง 10 ปีจึงจะใช้ประโยชน์ได้
5. กิจกรรมต่อไปในเรื่องการเพาะปลูกนั้นได้ปลูกไปแล้ว 500 ต้นที่สวนสาธารณะ หมู่ 3 ฉะนั้นคงปรับเปลี่ยนเป็นการปลูกเพิ่มเติมต้นที่ตายและประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านช่วยกันปลูกเพิ่มเติมและช่วยกันฟื้นฟูนำไปปลูกขยายพันธุ์ให้มากกว่านี้

สรุปผลการดำเนินงาน ช่วงที่ 2

จากการดำเนินงานดังกล่าวใช้กระบวนการปฏิบัติการทดลอง ปฏิบัติการทดลองจริง การพูดคุย คำนวณ นำเสนอผลงานจากการปฏิบัติจริง ทำให้ทีมวิจัยที่เป็นนักเรียนรู้สึกสนุกเพลิดเพลิน ไม่น่าเบื่อหน่ายในการศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ทำให้รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรต่อการทำมาหากินของคนท้องถิ่นมากขึ้น ที่สำคัญ คือการได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำหมวกใบร่มข้าวซึ่งค่อนข้างหายาก แต่แม่บ้านก็สามารถทำได้ และมีรายได้ไปเลี้ยงครอบครัวเยาวชนภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์พืชใบร่มข้าวและพืชอื่นๆ ส่วนทีมวิจัยที่เป็นแม่บ้านและชุมชนบ้านปากพูนนั้นได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียนชุมชนได้ข้อตกลงร่วมกันที่จะร่วมกันอนุรักษ์ตามมาตรการที่ตกลงไว้ มีการพัฒนาอาชีพสูงขึ้นแนวโน้มจากการทำหมวกก็กลายเป็นเครื่องประดับและโคมไฟ ประดับบ้านทำให้เพิ่มคุณค่า เกิดขึ้นงานที่มีความสวยงามมากขึ้น

ในการดำเนินงานวิจัยระยะที่ 2 นี้เริ่มจากการพัฒนาพื้นที่ป่า 5 ไร่ ที่สวนสาธารณะบ้านปากพูนหมู่ที่ 3 หลังจากนั้นก็ช่วยกันปลูกซ่อมแซมต้นที่ตายปลูกเพิ่มใหม่ โดยใช้พลังชุมชนเสร็จสิ้นไปด้วยดี ส่วนนักเรียนก็ได้เข้าไปศึกษาข้อมูลต้นใบร่มข้าวตลอด 1 ปีจะเห็นระยะ 1 ปีนั้น

ความสูง 6 เดือนแรก เฉลี่ยความสูง 1.5 cm.

ความสูง 6 เดือนหลัง เฉลี่ยความสูง 4 cm.

ต้นใบร่มข้าวเจริญได้ดีในที่ร่มมีแสงแดดรำไร ศัตรูที่มากัดกินต้นอ่อนได้แก่ พวกหอยทาก เพลี้ยอ่อน หนาย้อย มีเกิด เป็นคนดูแลเฝ้าระวังต้นใบร่มข้าวที่อยู่บริเวณโรงเรียน ต้นใบร่มข้าวที่อยู่กลางแจ้ง ยอดจะแห้งกรอบ ส่วนต้นใบร่มข้าวที่อยู่ใต้ร่มเงาต้นไม้อื่นๆจะเจริญได้ดี มีใบเขียวสด แต่อย่างไรก็ตามระยะ 2 ปี

จะต้องหมั่นดูแล ใส่ปุ๋ยให้สม่ำเสมอ ชาวบ้านหลายคนบอกว่า ถ้าพันธุ์ 2 ปีไปแล้วจะเจริญเติบโตได้ดี ต้นสูงเร็วขึ้น เมื่อต้นใบร่มข้าวมีอายุประมาณ 10 ปี ถ้าจะนำใบร่มข้าวไปใช้ได้

มีการประชุมประจำเดือนของกลุ่มทุกวันที 20 คุณบุญสม มีเกิด หัวหน้าแม่บ้านประชาสัมพันธให้ทุกคนได้ช่วยกันสืบเปลี่ยนหมุนเวียนไปดูแลสัปดาห์ละครั้ง

ส่วนการฝึกอบรมทำหมวกใบร่มข้าว นางสุดา คมกล้า เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักเรียนเป็นอย่างดี วิทยากรใช้เวลาทำหมวกวันละ 1 ใบ แต่นักเรียนต้องใช้เวลาทำ 3 วัน จึงจะเสร็จ เพราะเป็นงานที่ใช้ความประณีต นอกจากนั้นนักเรียนยังได้ความรู้ในการบริหารการจัดการกลุ่มแม่บ้านปากหูกและร่วมกันวางมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ป่าให้ต้นใบร่มข้าวมีปริมาณมากขึ้นทุกๆปี คำถามของทีมีวิจัยที่สานต่อคือทำอย่างไรจึงจะทำให้ชาวบ้านปลูกต้นใบร่มข้าวทุกหลังคาเรือน นั่นคือคำตอบของประชาชน

ข้อเสนอแนะ/ปัญหา

-ต้นใบร่มข้าวที่นักเรียนไปสังเกตการออกดอกออกผลอยู่ที่สูงป่ารก มียุ่งมาก ก่อนที่จะขึ้นไปสำรวจต้องเตรียมตัวกันยุ่ง

-การออกดอกออกผลของใบร่มข้าวเปลี่ยนไปจากเดิมคือ 1 ปีออกดอก ออกผล 2 ครั้ง

ช่วงที่ 1

เริ่มออกดอก กันยายน ออกผล พฤศจิกายน

ช่วงที่ 2

เริ่มออกดอก เมษายน ออกผล มิถุนายน

-ฝนเป็นอุปสรรคในการเดินทาง

ภาคผนวก

เอกสารอ้างอิง

1. ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่านา
2. ข้อมูลจากศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านและพิพิธภัณฑ์เหมืองแร่ บ้านปากพู่
3. ข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง
4. ข้อมูลจากอนามัยบ้านปากพู่
5. ข้อมูลการศึกษาพืชจากหนังสืออ้างอิงดังนี้

5.1 เต็ม สมิตินันท์ 2544 . **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย** บริษัทประชาชน จำกัด

5.2.สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ 2547. **หนังสือ**

เรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐานและเพิ่มเติม ชีววิทยา เล่ม 4 กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว

5.3. โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี 2546. **จากยอดเขาถึงใต้ทะเล ธรรมชาติแห่งชีวิต ที่ต้องเรียนรู้ใช้ประโยชน์
และสร้างจิตสำนึก** กรุงเทพฯ

5.4. โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี 2547. **เอกสารประกอบการอบรมเรื่องการเก็บรวบรวม รักษาและควบคุม
คุณภาพเมล็ดพันธุ์พืชพื้นเมือง .นครราชสีมา**

ชื่อบุคคลอ้างอิง

1. นางต่วน	ทิพย์รงค์	อายุ 49ปี
2.นางสาวอุบล	ทิพย์รงค์	อายุ 46ปี
3.นางปัด	ทิพย์รงค์	อายุ 72 ปี
4.นายสมชาย	ตันติเพชรภรณ์	อายุ 60 ปี
5.นางสมพิศ	เอกอุดมพงศ์	อายุ 55 ปี
6.นางหั่ว	อ่องพู่	อายุ 77 ปี
7.นางลิ้ม	อ่องพู่	อายุ 76 ปี
9.นายอนุสรณ์	บางพิเชษฐ์	อายุ 74 ปี
10.นายไคเซ่ง	แซ่พู่	อายุ 86 ปี

ขั้นตอนการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์	ขั้นตอน กระบวนการ	สิ่งที่ได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม/ค่าใช้จ่าย
1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและสร้างกระบวนการเรียนรู้ความ เป็นมา สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของ ตนเอง	1. เวทีพูดคุยเตรียม ความพร้อมนักวิจัย 2. จัดเวทีสร้างความ เข้าใจเกี่ยวกับการ ดำเนินงานวิจัยในพื้นที่	1. ทีมวิจัยเข้าใจการ ดำเนินงานวิจัยร่วมกัน และได้เครื่องมือวิธีการ เก็บข้อมูล	1. ทีมวิจัย 2. พี่เลี้ยง 3. กลุ่มแม่บ้านปาก พู้	1. เวทีพูดคุยเตรียมความพร้อมนักวิจัย - ค่าอาหาร(50 บ.*15คน) 750 บาท - ค่าพาหนะ(50บ.*15คน) 750 บาท - ค่าอุปกรณ์ 300 บาท - ค่าประสานงาน 300 บาท
- ความหมายและที่มาคำว่า "บ้านปากพู้"	3. จัดเวทีวางแผนการ ดำเนินงานเก็บข้อมูล	2. ได้ข้อมูลด้านบริบท ชุมชน	4. ที่ปรึกษา	400 บาท
- ความเป็นมาการจัดตั้งถิ่นฐาน และการพัฒนาการ	4. ศึกษาเก็บข้อมูล บริบทชุมชนโดยใช้ วิธีการสอบถามผู้รู้	3. ได้ข้อมูลพื้นฐานที่ ผ่านการวิเคราะห์และ ตรวจสอบอย่างถูกต้อง	5. ชุมชนปากพู้ 6. ผู้รู้ท้องถิ่น	800 บาท
- การทำมาหากิน/ความ เป็นอยู่/อาชีพ/แหล่งรายได้	5. จัดเวทีสรุป/ วิเคราะห์/ตรวจสอบ ข้อมูลพื้นฐานร่วมกัน		7. นักประวัติศาสตร์ ชุมชน	รวม 3,300 บาท
- ประเพณีและวัฒนธรรมที่มี ต่อวิถีคนท้องถิ่น			8. นักเรียน	2. จัดเวทีสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ - ค่าอาหาร(50 บ.*30คน) 1,500 บาท - ค่าพาหนะ(50บ.*15คน) 750 บาท - ค่าอุปกรณ์ 300 บาท - ค่าประสานงาน 300 บาท
- ขาดิพันธุ์ สมาชิก สัตว์ส่วน ระดับการศึกษา				- ค่าตอบแทนหัวหน้านักวิจัย(400*1วัน) 400 บาท - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*1วัน) 800 บาท รวม 4,050 บาท
- กิจกรรมการผลิตของชุมชน ในแต่ละช่วงเวลา				3. จัดเวทีวางแผนการดำเนินงานเก็บข้อมูลชุมชน - ค่าอาหาร(50 บ.*15คน) 750 บาท - ค่าพาหนะ(50บ.*15คน) 750 บาท - ค่าอุปกรณ์ 300 บาท
- โครงสร้างการบริหารและ บทบาทกลุ่มองค์กรใน				

วัตถุประสงค์	ขั้นตอน กระบวนการ	สิ่งที่ได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม/ค่าใช้จ่าย
				- ค่าประสานงาน 300 บาท - ค่าตอบแทนหัวหน้ากิจวิจัย(400*1วัน) 400 บาท - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*1วัน) 800 บาท รวม 3,300 บาท 4. ศึกษาเก็บข้อมูลบริบทชุมชนโดยใช้วิธีการพูดคุยสอบถามผู้รู้ คำนวณจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถาม - ค่าอาหาร(50 บ*5คน*2วัน) 500 บาท - ค่าพาหนะเหมาจ่าย 1,000 บาท - ค่าอุปกรณ์ 300 บาท - ค่าประสานงาน 300 บาท - แบบสอบถาม(5บาท*100 ชุด) 500 บาท - ค่าจ้างเก็บข้อมูลด้านปริมาณ(200 บ.*2 คน) 400 บาท - ค่าตอบแทนหัวหน้ากิจวิจัย(400*2วัน) 800 บาท - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*2วัน) 1,600 บาท รวม 5,400 บาท 5. จัดเวทีสรุป/วิเคราะห์/ตรวจสอบข้อมูลพื้นฐานร่วมกัน - ค่าอาหาร(50 บ*20คน) 1,000 บาท - ค่าพาหนะเหมาจ่าย 500 บาท - ค่าอุปกรณ์ 300 บาท - ค่าประสานงาน 300 บาท - ค่าสรุปจัดพิมพ์เอกสาร 500 บาท - ค่าตอบแทนวิทยากรผู้รู้ในท้องถิ่น+ค่าพาหนะ 1,000 บาท - ค่าตอบแทนนักประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง+ค่าพาหนะ 1,000 บาท

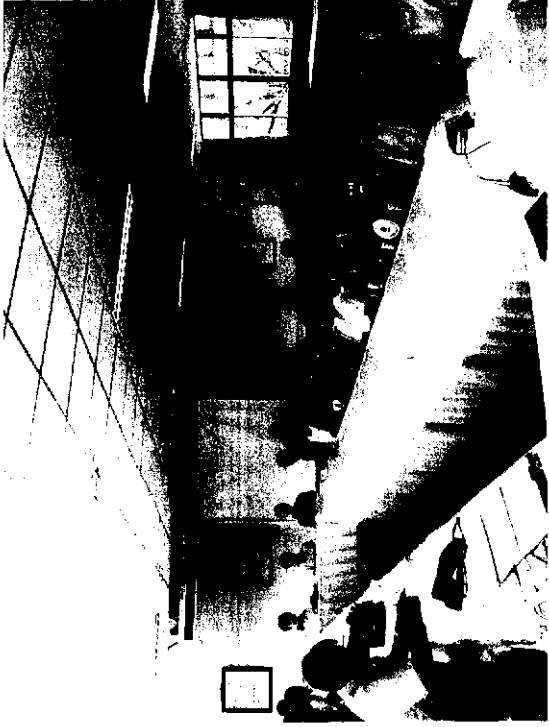
วัตถุประสงค์	ขั้นตอน กระบวนการ	สิ่งที่ได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม/ค่าใช้จ่าย
				- ค่าตอบแทนหัวหน้านักวิจัย(400*1วัน) - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*1วัน) - รวม 400 บาท 800 บาท 5,800 บาท
2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับด้านชีววิทยา ระบบนิเวศวิทยา ความสัมพันธ์ระหว่างพืชและสัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประโยชน์ และโทษที่ได้รับ	1. ศึกษาสำรวจแหล่งที่อยู่และระบบนิเวศพืชใบร่มข้าว 2. เก็บข้อมูลรายละเอียดลักษณะของพืชใบร่มข้าวในพื้นที่ตามธรรมชาติ รวมทั้งประโยชน์และโทษ 3. อบรมเชิงปฏิบัติการเจริญเติบโตพืชใบร่มข้าว ส่วนเมล็ด/ส่วนผล/ส่วนราก/ส่วนลำต้นในด้านชีววิทยา นิเวศวิทยา ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. ทราบลักษณะแหล่งที่อยู่ของพืชใบร่มข้าว 2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์พืช 3. ชุมชนเกิดจิตสำนึกหวงแหนทรัพยากรที่มีคุณค่า	1. ทีมวิจัย 2. พี่เลี้ยง 3. กลุ่มแม่บ้านปากพู่ 4. วิทยากร 5. ที่ปรึกษา 6. นักเรียน	1. ศึกษาสำรวจแหล่งที่อยู่และระบบนิเวศของพืชใบร่มข้าว - ค่าอาหาร(50 ป*10คน) - ค่าพาหนะเหมาจ่าย - ค่าอุปกรณ์ - ค่าประสานงาน - ค่าตอบแทนวิทยากรผู้รู้ในท้องถิ่น+ค่าพาหนะ - ค่าตอบแทนหัวหน้านักวิจัย(400*1วัน) - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*1วัน) - รวม 500 บาท 500 บาท 300 บาท 300 บาท 1,000 บาท 400 บาท 800 บาท 3,800 บาท
- ลักษณะแหล่งที่อยู่ของพืชใบร่มข้าวและปริมาณ - ลักษณะการเจริญเติบโตพืชใบร่มข้าว ส่วนเมล็ด/ส่วนผล/ส่วนราก/ส่วนลำต้นในด้านชีววิทยา นิเวศวิทยา ภูมิปัญญาท้องถิ่น - การใช้ประโยชน์และโทษจากใบร่มข้าว	3. อบรมเชิงปฏิบัติการเก็บเกี่ยวพันธุ์กรรมพืชระยะพักตัว(มี.ค.-เม.ย) ดอก (มี.ค.-ก.พ.) 4. จัดเวทีแลกเปลี่ยนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม, เศรษฐกิจในชุมชนในทางบวกและลบ			2. เก็บข้อมูลรายละเอียดลักษณะของพืชใบร่มข้าวในพื้นที่ตามธรรมชาติ รวมทั้งประโยชน์และโทษ - ค่าอาหาร(50 ป*10คน) - ค่าพาหนะเหมาจ่าย - ค่าอุปกรณ์ - ค่าประสานงาน - ค่าตอบแทนหัวหน้านักวิจัย(400*1วัน) - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*1วัน) - รวม 500 บาท 500 บาท 300 บาท 300 บาท 400 บาท 800 บาท 2,800 บาท
- ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม, เศรษฐกิจของชุมชนใน				3. อบรมเชิงปฏิบัติการเก็บเกี่ยวพันธุ์กรรมพืช 2 ครั้ง ระยะพักตัว(มี.ค.-เม.ย)

วัตถุประสงค์	ขั้นตอน กระบวนการ	สิ่งที่ได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม/ค่าใช้จ่าย
ทางบวกและลบ				ดอก (ม.ค.-ก.พ.) - ค่าอาหาร(50 บ*10คน*2 ครั้ง) 1,000 บาท - ค่าพาหนะเหมาจ่าย 1,000 บาท - ค่าอุปกรณ์ 300 บาท - ค่าประสานงาน 600 บาท - ค่าตอบแทนวิทยากร(1,000บ.*2ครั้ง)+ค่าพาหนะ 2,000 บาท - ค่าตอบแทนหัวหน้านักวิจัย(400*2วัน) 800 บาท - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*2วัน) 1,600 บาท รวม 7,300 บาท 4.จัดเวทีแลกเปลี่ยนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม,เศรษฐกิจในชุมชนในทางบวกและลบ - ค่าอาหาร(50 บ*20คน) 1,000 บาท - ค่าพาหนะเหมาจ่าย 500 บาท - ค่าอุปกรณ์ 300 บาท - ค่าประสานงาน 300 บาท - ค่าตอบแทนหัวหน้านักวิจัย(400*1วัน) 400 บาท - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*1วัน) 800 บาท รวม 3,300 บาท
2.1.ศึกษาการเพาะปลูกแปลงสาธิตไปร่วมข้าว	1. เตรียมพื้นที่แปลงเพาะปลูกสวนสาธารณะจำนวน 5 ไร่และโรงเรือนกะปงจำนวน 2 ไร่	1. เกิดกลไกการมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับชุมชน	1.ทีมวิจัย 2.พี่เลี้ยง 3.เกษตรอำเภอ 4.กลุ่มแม่บ้านปากพู้	1. เตรียมพื้นที่แปลงเพาะปลูกสวนสาธารณะจำนวน 5 ไร่และโรงเรือนกะปงจำนวน 2 ไร่
- วิธีการเพาะปลูกทางวิชาการและภูมิปัญญาท้องถิ่น	สวนสาธารณะจำนวน 5 ไร่และโรงเรือนกะปงจำนวน 2 ไร่	2.ชุมชนได้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืชใบร่ม		- ค่าอาหาร(50 บ*10คน*2 ครั้ง) 1,000 บาท
- ระยะเวลาเจริญเติบโต				- ค่าพาหนะเหมาจ่าย 1,000 บาท
				- ค่าประสานงาน 300 บาท

วัตถุประสงค์	ขั้นตอน	สิ่งที่ได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม/ค่าใช้จ่าย
- ความรู้ความเข้าใจ การใช้ประโยชน์และโทษ	2. ปฏิบัติการ เพาะปลูกจำนวน 500 ต้น(เกษตรอำเภอ) 3. เก็บข้อมูล รายละเอียดการ เจริญเติบโตทุกรอบ เดือน 4. จัดทำป้ายทะเบียน พันธุ์ไม้ ชื่อพื้นเมือง ชื่อสามัญ ชื่อวิทยา ศาสตร์ ชื่อวงศ์ ประโยชน์โทษ	ชาวมวกชิ้น 3.ชุมชนแม่เหล็กเรียนรู้ พืชไร่ร่มข้าว	5.ที่ปรึกษา 6.นักเรียน	- ค่าตอบแทนหัวหน้านักวิจัย(400*2วัน) - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*2วัน) รวม 800 บาท 1,600 บาท 4,700 บาท
				2. ปฏิบัติการเพาะปลูกจำนวน 500 ต้น - ค่าอาหาร(50 บ*15คน*1 ครั้ง) - ค่าพาหนะเหมือง - ค่าประสานงาน - ค่าตอบแทนหัวหน้านักวิจัย(400*1วัน) - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*1วัน) รวม 750 บาท 1,000 บาท 300 บาท 400 บาท 800 บาท 3,250 บาท
				3. เก็บข้อมูลรายละเอียดการเจริญเติบโตทุกรอบเดือน - ค่าพาหนะเหมือง(500*12เดือน - ค่าอุปกรณ์ - ค่าประสานงาน(12ครั้ง*200บ.) รวม 6,000 บาท 300 บาท 2,400 บาท 8,700 บาท
				4. จัดทำป้ายติดทะเบียนพันธุ์ไม้ ชื่อพื้นเมือง ชื่อสามัญ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ประโยชน์โทษ - ค่าอาหาร(50 บ*15คน) - ค่าพาหนะเหมือง - ค่าอุปกรณ์ - ค่าประสานงาน - ค่าตอบแทนหัวหน้านักวิจัย(400*1วัน) - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*1วัน) รวม 750 บาท 1,000 บาท 1,000 บาท 300 บาท 400 บาท 800 บาท

วัตถุประสงค์	ขั้นตอน	สิ่งที่ได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม/ค่าใช้จ่าย
	กระบวนการ			รวม 4,250 บาท
2.2 ศึกษาการใช้ประโยชน์ใน รูปแบบผลิตภัณฑ์หมวกใบ ข้าว	1. จัดเวทีฝึกอบรมการทำผลิตภัณฑ์หมวกใบ ร่วมข้าวและเก็บข้อมูล กระบวนการการทำหมวก ใบร่วมข้าวจากกลุ่ม แม่บ้าน	1. ได้รับความเข้าใจในการ พัฒนาศักยภาพของ กลุ่มในชุมชน	1. ทีมวิจัย	1. จัดเวทีฝึกอบรมการทำผลิตภัณฑ์หมวกใบร่วมข้าวและเก็บข้อมูล กระบวนการทำหมวกใบร่วมข้าวจากกลุ่มแม่บ้าน - ค่าอาหาร(50 ป*10คน*3วัน) 1,500 บาท - ค่าพาหนะเหมาจ่าย 1,500 บาท - ค่าอุปกรณ์ 1,000 บาท - ค่าประสานงาน 300 บาท - ค่าตอบแทนหัวหน้าวิจัย(400*3วัน) 1,200 บาท - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*3วัน) 2,400 บาท
- กระบวนการทำหมวกใบ ร่วม	2. จัดเวทีพูดคุย แลกเปลี่ยนเก็บข้อมูล บทเรียนการจัดการ ของกลุ่มแม่บ้าน	2. เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างนักวิจัย กับชุมชน	รวม 7,900 บาท	รวม 7,900 บาท
- การบริหารจัดการของกลุ่ม แม่บ้านเกษตรบ้านปากพุ่ม ใจ				2. จัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนเก็บข้อมูลบทเรียนการจัดการของกลุ่มแม่บ้าน ทำหมวก - ค่าอาหาร(50 ป*20คน) 1,000 บาท - ค่าพาหนะเหมาจ่าย 1,000 บาท - ค่าอุปกรณ์ 300 บาท - ค่าประสานงาน 300 บาท - ค่าตอบแทนหัวหน้านักวิจัย(400*1วัน) 400 บาท - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*1วัน) 800 บาท
3. เพื่อกำหนดรูปแบบการ จัดการพื้นที่พืชน้ำ ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่บ้าน ปากพุ่ม	1. จัดเวทีกำหนด มาตรการรูปแบบการ อนุรักษ์และฟื้นฟู ข้าวจากข้อตกลงของ	1. ชุมชนและเยาวชนมี จิตสำนึกในการอนุรักษ์ พันธุกรรมพืช	1. ทีมวิจัย	รวม 3,800 บาท
		2. ได้รับความรู้ เกี่ยวกับพันธุ์ข้าว พื้นบ้าน	2. พี่เลี้ยง	1. จัดเวทีกำหนดมาตรการรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่พืชน้ำจาก ข้อตกลงของชุมชน - ค่าอาหาร(50 ป*20คน) 1,000 บาท - ค่าพาหนะเหมาจ่าย 500 บาท

วัตถุประสงค์	ขั้นตอน กระบวนการ	สิ่งที่ได้รับ	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม/ค่าใช้จ่าย
	ชุมชน	การจัดกิจกรรมฟื้นฟู พืชไร่ร่วมข้าว	4.ที่ปรึกษา 5.ชุมชนปากฟู้ 6.ผู้รู้ท้องถิ่น 7.นักประวัติศาสตร์ ชุมชน 8.นักเรียน	- ค่าอุปกรณ์ - ค่าประสานงาน - ค่าตอบแทนหัวหน้าวิจัย(400*1วัน) - ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*1วัน) รวม 3,300 บาท
	2.จัดเวทีนำเสนอผล การดำเนินงานและ ตรวจสอบข้อมูล			2.จัดเวทีนำเสนอผลการดำเนินงานและตรวจสอบข้อมูล(กิจกรรมนักเรียน /กิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน)
	- กิจกรรมนักเรียน			- ค่าอาหาร(50 ป*30คน)
	- กิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน			- ค่าเช่าเครื่องเสียง
	3.ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ ผลงานและร่วมจัด			- ค่าสรุปจัดพิมพ์เอกสาร
	นิทรรศการ การศึกษา			- ค่าพาหนะเหมาจ่าย
	พืชไร่ร่วมข้าว ครบวงจร			- ค่าอุปกรณ์ทำบอร์ด
	ณ สำนักพระราชวัง			- ค่าประสานงาน
	ดุสิต 9-15 พ.ค.2549			- ค่าตอบแทนนักวิชาการ+ค่าพาหนะ
	ครบรอบวาระ50			- ค่าตอบแทนหัวหน้าวิจัย(400*1วัน)
	ชั้นชาสมเด็จพะเทพฯ			- ค่าตอบแทนผู้ช่วยนักวิจัย(200*4คน*1วัน)
	4. จัดทำรายงานฉบับ สมบูรณ์			รวม 9,200 บาท
				2.ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงานและร่วมจัดนิทรรศการ การศึกษาพืชไร่ร่วม ข้าว ครบวงจร ณ สำนักพระราชวังดุสิต (9-15 พ.ค.2549) ครบรอบวาระ50 ชั้นชาสมเด็จพะเทพฯ(มีงบประมาณจากโครงการพันธุ์พืชฯ)
				3. จัดทำรายงาน
				- รายงานความก้าวหน้า
				- รายงานฉบับสมบูรณ์

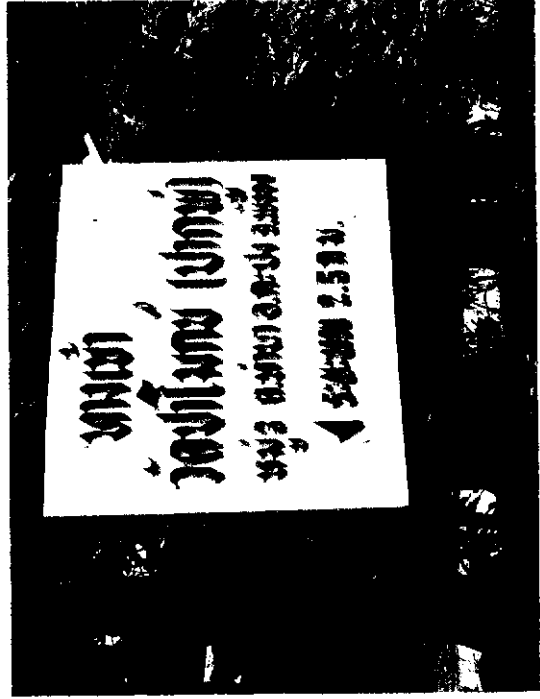

สร้างความรู้เข้าใจงานวิจัยในพื้นที่

ศึกษาระบบนิเวศพืชใบร่มข้าว

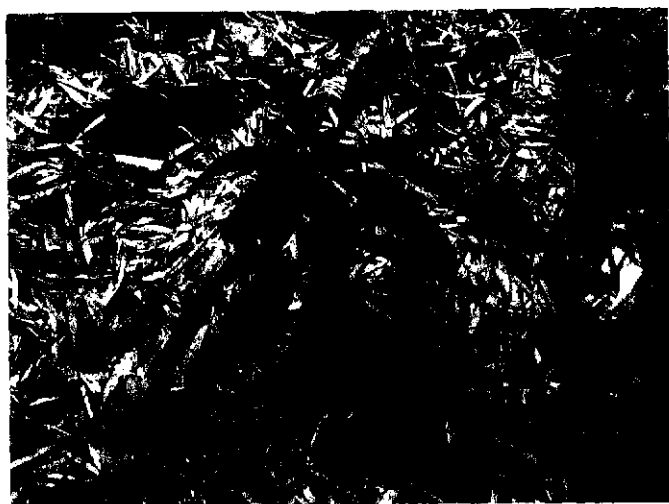
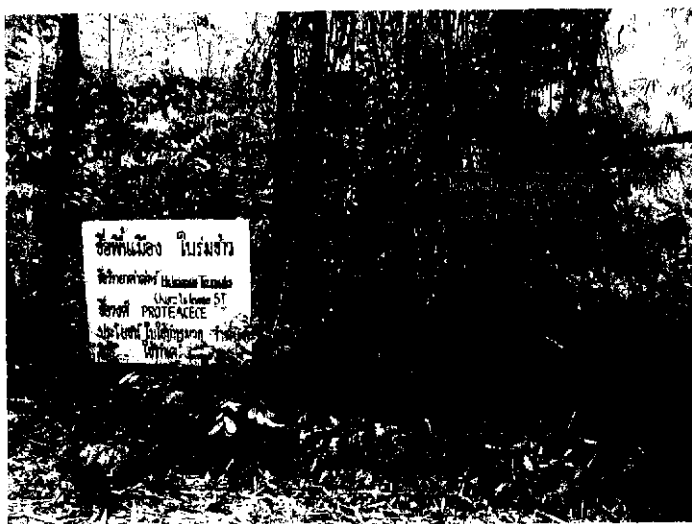
เก็บข้อมูลรายละเอียดพืชใบร่มข้าว

พูดคุยแลกเปลี่ยนตอบคำถาม
ครู นักเรียน แม่บ้าน

ป้ายแสดงชื่อพื้นเมือง.. ไบร้มข้าว

ต้นไบร้มข้าว

ฝึกการทำหมวกกะ ขั้นตอนการทำหมวก

บันทึกไว้ก่อนคะ เดี่ยวลืม วิธีการทำหมวกทำอย่างไร

การเก็บเกี่ยวใบ เก็บอย่างไร

ชาวบ้านการเก็บเกี่ยวใบ เก็บอย่างไร

ระดมสมองคิดหาวิธีการอนุรักษใบร่วม

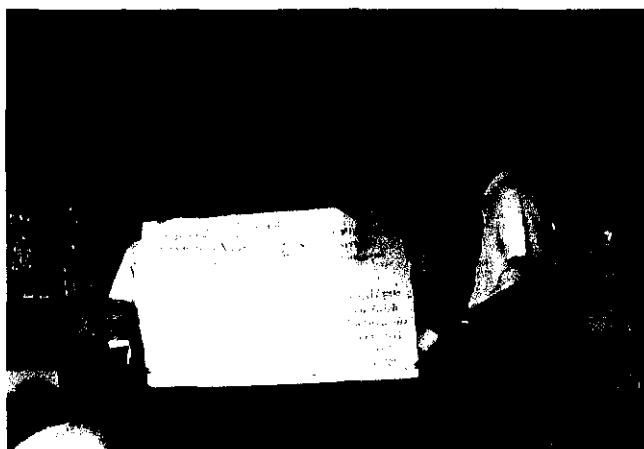
มีชาวบ้านมีส่วนร่วมในการช่วยคิด

ตัวแทนนักเรียนแสดงผลการศึกษาใบร่มข้าวให้ชาวบ้านได้ในสิ่งที่ไม่รู้

ตัวแทนกลุ่มนำเสนอแนวความคิดเห็นที่กลุ่มร่วมกันให้เหตุผล

กำหนดมาตรการรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูโบราณวัตถุ
จากข้อตกลงของชุมชน

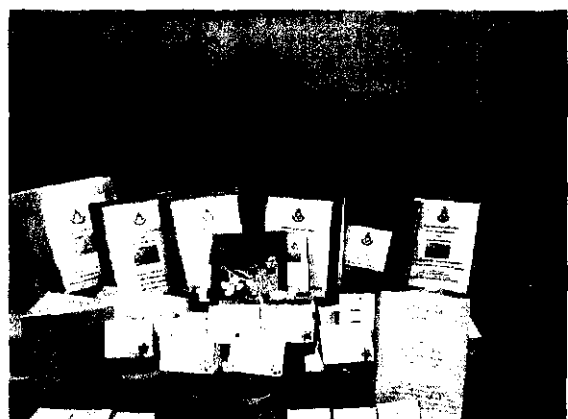
สรุปกิจกรรม

จัดนิทรรศการและประชุมวิชาการเทิดพระเกียรติ ปี2548

ทรัพยากรไทย:สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว

จัด ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืช โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯคลองไผ่
ตำบลคลองไผ่ อำเภอสี่คิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

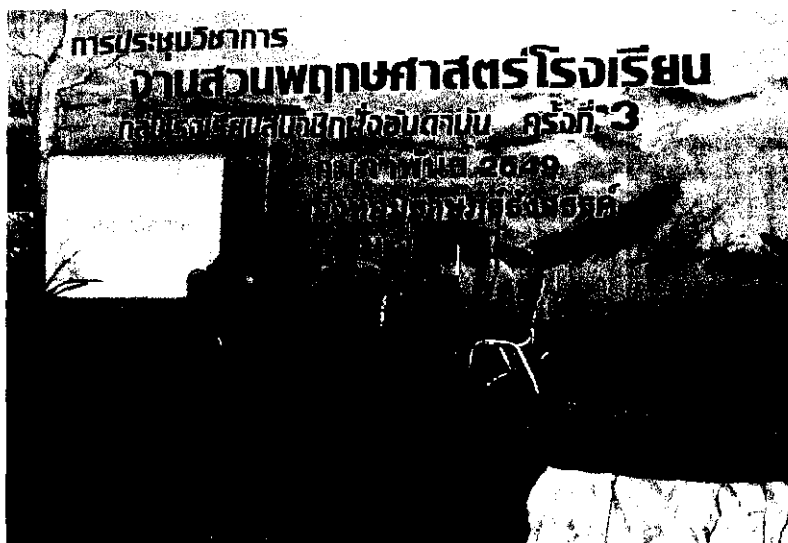
ผลงานและนิทรรศการ

ตัวแทนนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมประดิษฐ์ผลงานจากพันธุกรรมพืชแห่ง

นำเสนอองค์ประกอบที่ 2 โดย 1.นายกฤษณะ เพ็ชรวงศ์ 2.นายคตวิทย์ ศิริพรพิสุทธิ์
3.นางสาวเบญจา บุญเรือง 4.นางสาวฝนทิพย์ มาศพิทักษ์

ธรรมชาติชีวิต....ทำให้ทุกคนที่ได้สัมผัสจะเกิดความเบิกบาน

โรงเรียนในเครือสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนให้ความสนใจ มาศึกษาพืช
ชื่อพื้นเมือง ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ชื่อสามัญ และประโยชน์ที่ได้

ครูวิไลวรรณ ฟองชัย ผู้ประสานงาน งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
 ภารกิจการบำรุงรักษา ชีวิตพืช 1 ด้านก็มีความสำคัญเท่ากับตัวตนของเรา 1 ชีวิต
 เหมือนกันกะ

กิจกรรมเสร็จสิ้นลง ตามจุดประสงค์ของโครงการแต่...ชีวิตของครูวิ
 ก็ต้องกลับมาสร้างฝันให้กับครู เยาวชน ชุมชน เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์พืชพรรณ
 ให้อยู่ยั่งยืน....เก่าไปใหม่มา...ตลอดไป

บทความ

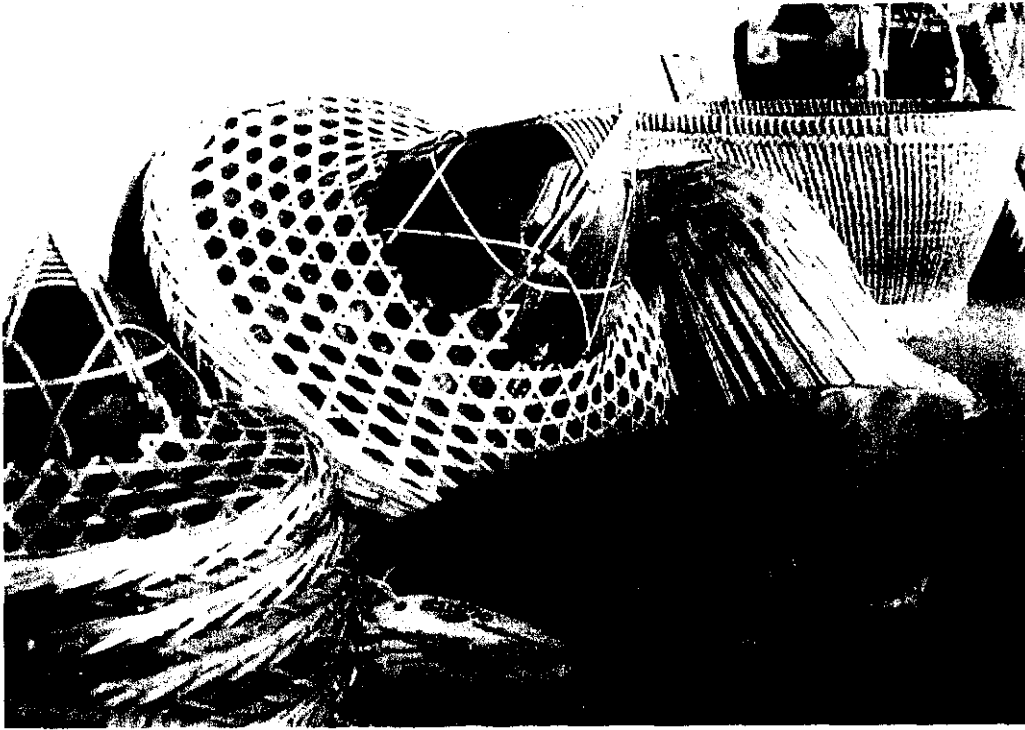

ใบร่มข้าว พันธุ์ไม้หายากที่ต้องอนุรักษ์

หมวกปีกกว้างทรงกลมตรงกลางมียอดแหลม โครงสร้างทำด้วยไม้ไผ่ ส่วนวัสดุด้านในเป็นใบไม้ชนิดหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "ใบร่มข้าว" เป็นผลิตภัณฑ์โอท็อปที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนบ้านปากพู่ ตำบลเหมาะ อำเภอกะปง จังหวัดพังงา

"ต้นใบร่มข้าว" ถือเป็นไม้ยืนต้นเฉพาะถิ่น พบในจังหวัดพังงาและบางจังหวัดของภาคใต้เท่านั้น เป็นพันธุ์ไม้ที่ชอบขึ้นตามป่าดิบร้อนขึ้นบริเวณเชิงเขา หรือหุบเขา รูปร่างลักษณะใบ เรียวรูปหอกใบติดกันกับก้านเป็นวงรอบ ยาวประมาณ 65-100 เซนติเมตร กว้างประมาณ 14-30 เซนติเมตร อีกทั้งใบแห้งมีความทนทานต่อความชื้น มีความยืดหยุ่นไม่กรอบแห้งแตกหักง่ายจึงเหมาะสำหรับทำหมวก

อาจารย์วิไลวรรณ ฟองชัย ครูสอนวิทยาศาสตร์โรงเรียนกะปงพิทยาคม คุณครูวิไลวรรณ ฟองชัย ครูสอนวิทยาศาสตร์ โรงเรียนกะปงพิทยาคม หัวหน้าโครงการวิจัย ารจัดการฟื้นฟูอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากพืชใบร่มข้าวอย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านปากพู่ เล่าถึงความเป็นมาของหมวกใบร่มข้าวว่า แต่เดิมชาวบ้านซึ่งเป็นคนไทย จะใช้ใบร่มข้าวรวบข้าวหลังเก็บเกี่ยว ใช้ใบร่มข้าวทำพิธีรับขวัญข้าว ก่อนเก็บเกี่ยวเพื่อเป็นสิริมงคล และเชื่อว่า จะมีความอุดมสมบูรณ์มีรวงรวงแก่่งงศตระกูล จึงเรียกกันว่า "ใบรวบข้าว" ต่อมาเพี้ยนเป็น "ใบร่มข้าว" อีกทั้งยังนำไปมุงหลังคาบ้าน เพราะทนแดด ทนฝนได้ดี ต่อมาเมื่อมีชาวจีนอพยพมาจากแผ่นดินใหญ่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ประกอบอาชีพทำเหมืองแร่ดีบุก จึงถ่ายทอดวิธีการทำหมวกรูปทรงจีนให้ภรรยาसानเพื่อให้คนงานเหมืองแร่ได้ใช้กันฝน ชาวบ้านเห็นว่าดีมีประโยชน์จึงใช้ตามกัน

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปความนิยมใช้หมวกใบร่มข้าวก็ค่อยๆ ลดน้อยลงไป กระทั่งในปี 2528 ภาครัฐ ได้เล็งเห็นถึงคุณค่าเอกลักษณ์เฉพาะของหมวกใบร่มข้าว จึงส่งเสริมให้มีการพัฒนาเป็น ผลิตภัณฑ์ชุมชนจนได้รับคัดเลือกเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

แต่ในขณะที่ หมวกใบร่มข้าว เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ได้รับความนิยม กลับพบว่าต้นไม้มะนิคที่กลั่นเหลือน้อยมาก

อาจารย์วิไลวรรณ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงได้ร่วมกันทำวิจัย เพื่อศึกษาคุณค่า วิธีการใช้ประโยชน์ การขยายพันธุ์ การเจริญเติบโต การแปรรูปผลิตภัณฑ์หมวกใบร่มข้าว ตลอดจนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และยั่งยืนได้ โดยได้มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ฟื้นฟูต้นใบร่มข้าวร่วมกับ กลุ่มแม่บ้านปากพู่

"จากการขึ้นไปสำรวจเชิงเขาใกล้ๆ หมู่บ้าน พบว่าเหลือต้นใบร่มข้าวอยู่เพียง 5 ต้นเท่านั้น และอีกต้นหนึ่งกำลังจะตาย ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ที่ผ่านมามีชาวบ้านไม่ได้เห็นความสำคัญ เมื่อขยายพื้นที่ทำกินจึงตัดต้นใบร่มข้าวทิ้งไปค่อนข้างมาก มีบางรายเท่านั้นที่สานหมวกใบร่มข้าวได้ รู้ว่ามีประโยชน์จะให้เงินไว้ แต่ก็เพียงต้นหนึ่ง เพราะต้นใบร่มข้าวมีใบเยอะมาก ต้นหนึ่งก็ทำหมวกได้มีหลายใบ นอกจากนั้นจากการศึกษายังพบอีกว่า ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ต้นใบร่มข้าวเหลือน้อยเพราะ เป็นไม้ที่ขยายพันธุ์ยากต้องอาศัยระบบนิเวศน์ไม้อื่นๆ ทั่วไป ปรึกร่วมเงา อยู่ในอุณหภูมิต่ำพอเหมาะ และการมีเจริญเติบโตช้า ขยายพันธุ์ยาก ส่วนการใช้ประโยชน์นั้น ต้องมีอายุประมาณ 7-10 ปี จึงจะสามารถตัดไปใช้ประโยชน์ได้"

เมื่อได้รับรู้สถานการณ์ที่เป็นอยู่ ทำให้กลุ่มแม่บ้านปากพู่เกิดความตื่นตัวที่จะหาทางอนุรักษ์ต้นใบร่มข้าวร่วมกับทางโรงเรียน จากที่เคยตัดทิ้ง ก็ได้ร่วมกันปลูกทดแทน อย่างไรก็ตาม พบว่า อัตราการรอดของต้นกล้าใบร่มข้าวมีน้อยด้วยเหตุนี้ ทางคณะครู และกลุ่มแม่บ้าน จึงได้นำต้นกล้าใบร่มข้าวไปปลูกในพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านจำนวน 500 ต้นเพื่อทำการศึกษาความสัมพันธ์ระบบนิเวศวิทยาที่มีผลต่อการขยายพันธุ์และการเจริญเติบโตของใบร่มข้าวต่อไป แม้จะยากลำบากอย่างไรก็ตาม

นางบุญสม มิเกิด ประธานกลุ่มแม่บ้านปากพู่ สะท้อนถึงการได้ร่วมทำงานวิจัยร่วมกับคณะครู และนักเรียนของกลุ่มแม่บ้านว่า เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก เพราะนักเรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับต้นใบร่มข้าวอย่างละเอียด ตั้ง ราก ลำต้น

ผล ใบ และสภาพแวดล้อมที่ต้นร่มข้าวเติบโต หรือ ทำอย่างไรให้เมล็ดใบร่มข้าวงอกได้ดี สิ่งเหล่านี้นักเรียนได้นำมาเล่าให้แม่บ้านฟัง ก็ทำให้มีความรู้ และเห็นความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษา เพราะต้นใบร่มข้าว ได้สร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านได้ดี ทั้งนี้เพราะแม่บ้านมีเวลารว่างมาก เนื่องจากฤดูกาลส่วนใหญ่เป็นฤดูฝน

ไม่เพียงแม่บ้านเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากการทำวิจัยครั้งนี้ น้องๆ เยาวชน ที่เข้าร่วมทำงานวิจัยก็เช่นเดียวกัน นางสาวชิตพรพรสา ดันสกุล นักเรียนโรงเรียนกะปงพิทยาศาสตร์ เล่าว่า การศึกษาเรื่องต้นใบร่มข้าวทำให้ได้รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรต่อวิถีชีวิตการทำมาหากินของคนท้องถิ่นมากขึ้น ที่สำคัญคือ การได้เข้ามาเรียนรู้ภูมิปัญญาการทำหมวกใบร่มข้าว ซึ่งค่อนข้างท้าทาย แต่แม่บ้านสามารถทำได้ และมีรายได้ไปเลี้ยงครอบครัว จึงรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ต้นใบร่มข้าว

“ต้นร่มข้าว เดียวนี้ไม่มีที่อื่นแล้ว มีเพียงที่พังงาแห่งเดียวในประเทศไทย เราจะต้องช่วยกันรักษาไม่ให้สูญหายอย่างแน่นอน...”
เป็นคำยืนยันพร้อมรอยยิ้มของประธานกลุ่มแม่บ้านปากพู้

จาก www.vijai.org

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

จุดประกาย

'ใบร่มข้าว' ความรู้นอกห้องเรียน

12 มกราคม 2549 13:23 น.

ปัจจุบันการเรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่ง "ความรู้" นั้น มิได้จำกัดขอบเขตอยู่แต่ในห้องเรียนสี่เหลี่ยมอีกต่อไปแล้ว น้องๆ นักเรียนชั้น ม.6 โรงเรียนกะปงพิทยาศาสตร์ อำเภอกะปง จังหวัดพังงา จึงได้ใช้เวลาส่วนหนึ่งออกจากห้องเรียนไปศึกษาเรื่อง ต้นใบร่มข้าว

พันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่ใกล้สูญพันธุ์ร่วมกับกลุ่มแม่บ้านบ้านปากพูล ตำบลเหมาะ อำเภอกะปง จังหวัดพังงา โดยมีเป้าหมายเพื่อหาแนวทางอนุรักษ์ต้นใบร่มข้าวให้มีปริมาณเพิ่มขึ้น

"จุดเริ่มต้นของการทำวิจัยเรื่องต้นใบร่มข้าวของเด็กฯ สืบเนื่องมาจากได้มีการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในรูปแบบของสวนพฤกษศาสตร์มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 เพราะอยู่ติดแนวเขากะปง ในส่วนมีทั้งต้นไม้ที่ขึ้นตามธรรมชาติ และพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกเพิ่มเติม รวมทั้งต้นใบร่มข้าว ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ท้องถิ่นทางภาคใต้"

"ว่ากันว่าปัจจุบันเหลือที่พังงาเพียงแห่งเดียว ในแง่ของการใช้ประโยชน์ก็พบว่า ชาวบ้านมีการนำมาสานหมวก เป็นผลิตภัณฑ์จักสานของชุมชนที่ได้รับความนิยม ทำให้ความต้องการใช้ใบร่มข้าวมีสูงขึ้น ในขณะที่ต้นใบร่มข้าวเหลือน้อย ที่ผ่านมามีชาวบ้านบอกว่า ปลูกยาก ปลูกไม่ขึ้น ทางโรงเรียนจึงคิดว่าน่าจะทำการศึกษาวจัยเบื้องต้นเพื่อหาทางขยายพันธุ์ไม้ชนิดนี้"

อ.วิไลวรรณ ฟ่องชัย หัวหน้าโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากพืชใบร่มข้าวอย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านปากพูล ตำบลเหมาะ อำเภอกะปง จังหวัดพังงา โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เล่าถึงที่มาของการเรียนรู้นอกห้องเรียนของลูกศิษย์

เพื่อไขปริศนา การขยายพันธุ์ต้นใบร่มข้าวให้ลุกลาม น้องๆ นักเรียนระดับชั้น ม.6 โรงเรียนกะปงพิทยาศาสตร์ ประมาณ 20 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย จึงต้องทำความรู้จักพืชท้องถิ่นชนิดนี้อย่างถ่องแท้เสียก่อน ภารกิจแรกของพวกเขาคือ การสำรวจว่าแหล่งที่อยู่และระบบนิเวศของต้นใบร่มข้าว .

"ต้องขึ้นไปสำรวจบนภูเขาหลังหมู่บ้านในพื้นที่ประมาณ 30 ไร่ พบว่ามีต้นใบร่มข้าวอยู่ประมาณ 6 ต้น กระจายกันอยู่ กำลังจะตาย 1 ต้น ต้นโตเต็มที่อายุประมาณ 20 ปี ความสูงประมาณ 15 เมตร เมื่อพบแล้วพวกเขาก็มีการแบ่งหน้าที่กันศึกษาอย่างละเอียดโดยใช้ความรู้ทางชีววิทยาที่พวกเขาเรียนมาว่า ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล มีลักษณะอย่างไร แล้วการเติบโต และความสัมพันธ์กับระบบนิเวศที่มันอยู่" ฤกษ์ณะ เพ็ชรวงศ์ หนึ่งในทีมวิจัย ให้รายละเอียดเพิ่มเติม พร้อมกับบอกว่า ด้วยภารกิจนี้ เขาและเพื่อนจะต้องพากันบุกป่าขึ้นไปบนภูเขาหลังบ้านเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อเก็บข้อมูล

"จากแรกๆ ที่คิดว่าน่าเบื่อ ต้องมาทำข้อมูลที่เรายังไม่มีความรู้เลย ขึ้นไปก็ลำบาก แต่พอทำได้เราก็มารู้มากขึ้น พอทำไป ก็เริ่มชอบเข้าแล้วและเราไปกันเป็นกลุ่มก็สนุกดี." ฤกษ์ณะ เผยถึงความรู้สึกของตัวเองและเพื่อนๆ

ความรู้ ที่เขากล่าวถึงนั้น เป็นความรู้ใหม่ที่ทั้งน้องๆ นักเรียนและชาวบ้านต่างไม่เคยรู้มาก่อน จากการศึกษาวิจัยทำให้น้องๆ รู้ว่า ต้นใบร่มข้าวอยู่อย่างไร ชอบขึ้นในพื้นที่แบบใด ออกดอกเมื่อไหร่ ดอกอยู่นานกี่วัน มีการขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด ซึ่งพวกเขาได้นำเมล็ดต้นใบร่มข้าวมาทดลองเพาะขยายพันธุ์ ซึ่งทำให้ได้ความรู้ว่า เมล็ดต้นใบร่มข้าว นั้นงอกยาก ต้องใช้เวลาในการพักตัวนานประมาณ 2 เดือนจึงจะงอกเป็นต้นอ่อน ดังนั้นช่วงเวลาการปลูกที่เหมาะสม คือ ช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน

นอกจากนี้ น้องๆ ยังได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากใบร่มข้าวของ

ชุมชนบ้านปากพู่ ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร และการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่ รวมทั้งเข้าไปเรียนรู้กระบวนการผลิตเครื่องจักสานโบราณร่วมกับกลุ่มแม่บ้านอีกด้วย

"การได้เข้ามาเรียนรู้ภูมิปัญญาการทำหมวกโบราณร่วมกับกลุ่มแม่บ้านผู้เฒ่าผู้แก่ ทำให้มีรายได้เสริมสำหรับเลี้ยงครอบครัว การศึกษาเรื่องต้นโบราณทำให้ได้รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่น การทำมาหากินของคนในท้องถิ่นมากขึ้น จึงรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์" ชิตพรระชา ดันสกุล นักเรียนโรงเรียนกะปงพิทยาศาสตร์ กล่าวถึงประสบการณ์จากการทำกิจกรรมวิจัย

ความรู้จากการศึกษาของน้องได้ถูกนำมาถ่ายทอดและร่วมแลกเปลี่ยนกับกลุ่มแม่บ้านผู้นำชุมชน และผู้อาวุโส บุญสม มีเกิด ประธานกลุ่มแม่บ้าน บ้านปากพู่ กล่าวว่า การได้ร่วมทำงานวิจัยร่วมกับคณะครู และนักเรียนครั้งนี้ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก เพราะกลุ่มแม่บ้านนั้นไม่มีความรู้เรื่องต้นโบราณมาก่อน

แต่นักเรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับต้นโบราณอย่างละเอียด ตั้งแต่ราก ลำต้น ผล ใบ และสภาพแวดล้อมที่ต้นโบราณเติบโต หรือทำอะไรให้เมล็ดโบราณงอกได้ดี สิ่งเหล่านี้นักเรียนได้นำมาเล่าให้แม่บ้านฟัง ก็ทำให้มีความรู้เพิ่มเติม สามารถให้ข้อมูลและตอบคำถามผู้มาเยี่ยมชมดูงานกลุ่มแม่บ้านได้ดีขึ้น

ผลจากการทำวิจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ได้จุดประกายให้ชาวบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านและผู้เฒ่าผู้แก่เห็นความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษาต้นโบราณ เพื่อส่งเสริมอาชีพของกลุ่มแม่บ้าน นำไปสู่การเพาะขยายพันธุ์ต้นโบราณเพื่อการอนุรักษ์ในพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้านจำนวน 500 ต้น

ซึ่งทางทีมวิจัยและกลุ่มแม่บ้านได้ติดตามศึกษาถึงความสัมพันธ์ระบบนิเวศวิทยาที่มีผลต่อการขยายพันธุ์ และการเจริญเติบโตของต้นโบราณในแปลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพบว่าอัตราการรอดเมื่อต้นสูงถึง 70% อย่างไรก็ตามคงต้องมีการติดตามผลในระยะยาวต่อไป

"เด็กๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมจะต่างไปจากนักเรียนทั่วไป เช่น จะรู้จักตั้งคำถาม และมีวิธีการค้นหาคำตอบเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้หลายๆ แบบ ทั้งจากเว็บไซต์ จากการศึกษาด้วยการสังเกตทดลอง จากการสัมภาษณ์ เพราะในระหว่างการทำงานครูจะคอยตั้งข้อสงสัยเกิดจากสิ่งที่เขาทำ กระตุ้นเขาตั้งคำถามและค้นหาคำตอบตลอดเวลา เช่น เขาบอกว่า เมล็ดที่เพาะไม่ยอมขึ้น แต่เมล็ดที่เขาทิ้งๆ ไปกลับขึ้น เราก็ถามว่า เมล็ดที่ทิ้งไปมีลักษณะอย่างไร? ขึ้นในที่แบบไหน? ที่ๆ ขึ้นเหมือนหรือต่างจากแปลงเพาะเขาหรือเปล่า?

จากการศึกษาทำให้เขามีความมั่นใจในการนำเสนอข้อมูลความรู้ให้กับผู้อื่น และภูมิใจที่ตัวเองมีความรู้ เพราะทุกวันนี้ถ้าเขาจะต้องออกไปเล่นหน้าเสาธง และเขายังเป็นตัวแทนนักเรียนที่จะไปนำเสนอข้อมูลในงานนิทรรศการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนอีกด้วย ปีนี้จะจัดขึ้นในวันที่ 6-7 กุมภาพันธ์ 2549 ที่จะมีงานนี้" อาจารย์วิไลวรรณ กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพของลูกศิษย์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนอย่างภาคภูมิใจ

การปฏิบัติจริงนั้นย่อมทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง และเมื่อมีครูคอยชี้แนะ ให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดย่อมทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น...

หมายเหตุ : ข้อมูลจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)